

وزارت آموزش پرورش

سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی

راهنمای برنامه و فعالیت های آموزشی و پرورشی نوردهی پیش دبستان

همراه با راهنمای برنامه ی انس با قرآن
و
راهنمای برنامه ی زبان آموزی کودکان مناطق دوزبانه

مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش

۱۳۸۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

✓ اساسنامه دوره پیش دبستانی

✓ اصول و چارچوب برنامه و فعالیت های

آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی

✓ راهنمای تفصیلی برنامه و فعالیت های

آموزشی و پرورشی دوره ی پیش دبستانی

همراه با راهنمای برنامه انس با قرآن کریم و

راهنمای برنامه زبان آموزی کودکان مناطق

دوزبانه^۱

دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش

۲	اساسنامه دوره پیش دبستانی
۵	اصول و چارچوب برنامه و فعالیت های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی
۱۰	راهنمای تفصیلی برنامه و فعالیت های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی
۱۱	مقدمه
۱۲	تبیین رویکرد دوره پیش دبستانی
۱۴	هدف های تفصیلی برنامه ی دوره ی پیش دبستانی
۲۱	فعالیت های دوره ی پیش دبستانی و روش اجرای آن ها
۲۲	نمونه یک برنامه روزانه
۲۳	شرح اجمالی هر یک از فعالیت ها
۴۸	صلاحیت های تخصصی مورد نیاز تولیدکنندگان در سطح استان، مناطق و مراکز آموزشی
۴۹	مراحل طراحی یک واحد یادگیری
۵۰	معیارهای هر فعالیت از منظر اجرایی
۵۱	ویژگی های فضا، امکانات و تجهیزات آموزشی
۵۳	راهنمای برنامه انس با قرآن کریم
۵۴	پیش گفتار
۵۴	رویکرد برنامه
۵۶	اصول حاکم بر برنامه
۵۶	روش ارائه برنامه قرآن کریم
۵۷	ویژگی های مربیان دوره پیش دبستانی از منظر برنامه ی قرآن کریم
۵۸	راهنمای برنامه زبان آموزی کودکان مناطق دو زبانه
۵۹	مقدمه
۶۰	رویکرد برنامه
۶۱	اهداف برنامه زبان آموزی در مناطق دو زبانه
۶۲	اصول ناظر بر برنامه زبان آموزی در مناطق دو زبانه
۶۵	اصول حاکم بر روش های یادگیری - یاددهی
۶۶	اصول حاکم بر ارزشیابی
۶۸	ویژگی های مربیان زبان آموزی در مناطق دو زبانه

اساسنامه

دورهی پیش دبستانی

مصوب جلسه ۶۹۹- مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۸ * شماره ابلاغ ۸/۸۵۴۵/۱۲۰- تاریخ ۱۳۸۲/۱۲/۶

اساسنامه دوره پیش دبستانی

مقدمه:

نظر به نقش و اهمیت آموزشهای پیش از دبستان در فراهم کردن زمینه های رشد و آماده سازی کودکان برای ورود به مدرسه، به استناد مصوبه چهارصد و بیست و دومین جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی تاریخ ۷۷/۴/۱۶ مبنی بر طرح مسائل آموزش پیش از دبستان در شورای عالی آموزش و پرورش و همچنین قانون تاسیس مدارس غیرانتفاعی مصوب مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۶۷/۳/۵ که آموزش و پرورش را مسئول صدور مجوز و نظارت بر فعالیت های این مراکز - از جمله کودکستان ها - معرفی نموده، ایجاد هماهنگی و همسویی درخصوص فعالیت های مراجع متعدد این عرصه از سوی وزارت آموزش و پرورش، یک ضرورت است. بنابراین اساسنامه دوره پیش دبستانی به شرح زیر ابلاغ می شود:

ماده ۱- تعریف دوره پیش دبستانی

دوره پیش دبستانی به دوره دو ساله ای اطلاق می شود که کودکان گروه سنی ۴ تا ۶ سال را تحت پوشش برنامه های تربیتی قرار می دهد.

تبصره - در صورت عدم تأمین امکانات مورد نیاز، اجرای دوره مذکور به صورت یکساله بلامانع است.

ماده ۲- اهداف کلی دوره پیش دبستانی

- ۱- پرورش قابلیت های جسمانی و ذهنی، هماهنگ سازی و رشد مهارت های حرکتی کودکان.
- ۲- کمک به رشد عاطفی کودکان، افزایش حس اعتماد به نفس، درک شرایط محیطی و تقویت درک زیباییها.
- ۳- فراهم ساختن زمینه علاقه و احساس شادی از مشارکت در فعالیت های گروهی.
- ۴- تقویت علاقه به ارزش های دینی، اخلاقی و هویت ملی.
- ۵- ایجاد رفتارهای مطلوب فردی و اجتماعی در کودکان متناسب با سن آنان.

ماده ۳- اصول حاکم بر آموزش و پرورش دوره پیش دبستانی:

در برنامه ها و فعالیت های دوره پیش دبستانی اصول زیر مورد توجه قرار می گیرد:

- ۱- رعایت تفاوت های فردی و توجه به شرایط فرهنگی و بومی کودکان
- ۲- توجه به ویژگی های مراحل رشد و پرورش حواس گوناگون کودکان
- ۳- اولویت دادن به بازی و فعالیت های نشاط آور و پرهیز از روش های آموزش انتزاعی و حافظه مدار
- ۴- هماهنگی و همسویی با اهداف دوره ابتدایی

ماده ۴- دوره پیش دبستانی در نظام آموزش و پرورش کشور به صورت های زیر تشکیل می شود:

الف- دولتی با مشارکت مردم

ب- غیردولتی براساس قوانین مربوط

تبصره ۱- دوره پیش دبستانی توسط اشخاص حقوقی و حقیقی با اخذ مجوز از وزارت آموزش و پرورش تشکیل می شود. تأسیس این گونه مراکز قبل از کسب مجوز از وزارت آموزش و پرورش ممنوع می باشد.

تبصره ۲- کلیه مراکز پیش دبستانی دایر موظفند از تاریخ ابلاغ دستورالعمل های اجرایی این اساسنامه حداکثر ظرف مدت یک سال از وزارت آموزش و پرورش مجوز دریافت کنند.

ماده ۵- راهنمای برنامه آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی توسط وزارت آموزش و پرورش تهیه و به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش می رسد. در چارچوب راهنمای مذکور مواد آموزشی به صورت غیر متمرکز تهیه می شود.

ماده ۶- تعیین صلاحیت های نیروی انسانی و استانداردهای فضا، تجهیزات و مواد آموزشی دوره پیش دبستانی و نظارت بر حسن اجرای فعالیت های آموزشی و پرورشی این دوره به عهده ی وزارت آموزش و پرورش می باشد.

تبصره- وزارت آموزش و پرورش وظیفه ی مدیریت تامین نیروی انسانی مورد نیاز دوره ی پیش دبستانی را با استفاده از ظرفیت های مراکز آموزشی بخش های دولتی و غیردولتی برعهده دارد.

ماده ۷- دستورالعمل های اجرایی این مصوبه ظرف مدت سه ماه توسط وزارت آموزش و پرورش تهیه و ابلاغ خواهد شد.

موضوع: اساسنامه دوره پیش دبستانی در ششصد و نود و نهمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۸ به تصویب رسید. صحیح است به مورد اجرا گذاشته شود.

مرتضی حاجی

رییس جلسه

مهدی نوید

دبیر شورا

اصول و چارچوب برنامه و فعالیت های آموزشی و
پرورشی دوره پیش دبستانی
(ویژه مربیان و دست اندرکاران)

مصوب جلسه ۷۷۰- مورخ ۱۳۸۷/۴/۲۵ * شماره ابلاغ ۱۰۷۳۹/۸-۱۲۰/۱۰- تاریخ ۱۳۸۷/۵/۲۱

اصول و چارچوب برنامه و فعالیت های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی (ویژه مربیان و دست اندرکاران)

- با عنایت به بند ۶ مصوبه جلسه ۴۲۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی مورخ ۷۷/۴/۱۶ مبنی بر اینکه > کلیه مسائل آموزش پیش دبستانی در شورای عالی آموزش و پرورش مطرح شود< و با توجه به بند الف تبصره ۴ ماده ۳ قانون تاسیس مدارس غیر انتفاعی^۱ و با استناد به ماده ۵ اساسنامه دوره پیش دبستانی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش^۲ اصول و چارچوب راهنمای برنامه و فعالیت های آموزشی و پرورشی مراکز پیش دبستانی برای استفاده دست اندرکاران، کارشناسان آموزش و پرورش و تولیدکنندگان مواد آموزشی و پرورشی به شرح زیر تصویب می شود:
- ۱- آموزش و پرورش به عنوان تنها مرجع صادر کننده مجوز تاسیس مراکز دوره پیش از دبستان محسوب می شود و کلیه مراکز پیش دبستانی اعم از مراکز وابسته به آموزش و پرورش و سایر نهادهای دولتی و غیر دولتی (از جمله سازمان بهزیستی) ملزم به تطبیق برنامه های خود با این مصوبه می باشند.
  - ۲- سازمان پژوهش و برنامه ریزی موظف است راهنمای تفصیلی دوره پیش دبستانی به همراه راهنمای برنامه انس با قرآن و نیز راهنمای برنامه زبان آموزی کودکان مناطق دو زبانه را تدوین نماید. این راهنما پس از تایید اعضای شورای عالی آموزش و پرورش لازم الاجرا خواهد بود.
  - ۳- وزارت آموزش و پرورش موظف است زمینه تولید برنامه و محتوای آموزش های توجیهی برای مربیان، مسئولان و دست اندرکاران و نیز تولیدکنندگان رسانه های آموزشی مراکز پیش دبستانی را بر اساس این مصوبه فراهم نماید.
  - ۴- دوره آموزش پیش از دبستان به عنوان آموزش غیررسمی، با مشارکت مردم و نهادهای غیر دولتی اجرا می شود.
  - ۵- وزارت آموزش و پرورش موظف است بر اجرای صحیح مفاد این مصوبه در همه مراکز دوره پیش دبستانی نظارت نماید و گزارش عملکرد آن را به صورت دو سالانه به شورای عالی آموزش و پرورش ارائه نماید.

۱- اخذ مجوز رسمی از وزارت آموزش و پرورش جهت تاسیس واحد های آموزشی در مقاطع مختلف تحصیلی (کودکستان، دبستان، مدرسه راهنمایی، دبیرستان و آموزشگاه های آمادگی کنکور و کلاس های تقویتی)

۲- راهنمای برنامه آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی توسط وزارت آموزش و پرورش تهیه و به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش می رسد در چارچوب راهنمای مذکور مواد آموزشی به صورت غیر متمرکز تهیه می شود.

رویکرد برنامه و فعالیتهای دوره‌ی پیش‌دبستانی

از آنجایی که سال‌های اولیه زندگی کودک زیر بنای تکوین شخصیت اوست، چنانچه تعلیم و تربیت کودک در دوران سیادت مبتنی بر فطرت الهی به خوبی سامان یابد امید می‌رود در آینده سرشت حقیقت‌جویی، فضیلت‌خواهی، عبودیت و ... در او بروز نماید، از این رو، برنامه و فعالیت‌های دوره پیش‌دبستان با رویکرد «شکوفایی فطرت الهی» طراحی و تدوین می‌گردد.

اصول حاکم بر فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره‌ی پیش‌دبستانی

- ۱- هماهنگی با اهداف و محتوای دوره‌ی ابتدایی باشد.
- ۲- به فرهنگ بومی و محلی کودکان عنایت داشته و محتوای مورد نیاز به صورت غیرمتمرکز تدوین شود.
- ۳- تفاوت‌های فردی و نقش‌های جنسیتی را به رسمیت بشناسد.
- ۴- فعالیت‌ها، تلفیقی، پودمانی و انعطاف‌پذیر باشد و متناسب با توانایی‌ها، نیازها و علایق فطری کودکان و رعایت عنصر شادی و نشاط کودکان طراحی شود.
- ۵- بر مشارکت و نقش فعال خانواده در دستیابی به اهداف تأکید داشته باشد.
- ۶- ارزش‌یابی نواآموزان براساس مشاهده رفتار و عملکرد گروهی آنان با رویکرد تشویقی صورت گیرد.

اهداف برنامه و فعالیت‌های دوره پیش‌دبستانی

اهداف برنامه و فعالیت‌های دوره پیش‌دبستان برگرفته از اهداف مندرج در اساسنامه دوره پیش‌دبستانی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش و متناسب با شرایط سنی نواآموزان به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- پرورش مهارت‌های جسمی - حرکتی
- ۲- پرورش روحیه و رفتار عاطفی
- ۳- پرورش مهارت‌های ذهنی
- ۴- پرورش صفات اخلاقی و رفتارهای اجتماعی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی
- ۵- انس با قرآن و علاقه به یادگیری آن
- ۶- پرورش ذوق هنری و زیبایی‌شناسی
- ۷- تقویت حس دینی و علایق مذهبی
- ۸- پرورش هویت ملی
- ۹- پرورش مهارت‌های زبان فارسی

۱۰ - ارتقای سطح بهداشت و ایمنی

۱۱ - آشنایی با محیط زیست و علاقه و انس با طبیعت و حفظ آن

ویژگی های عمومی مربیان پیش دبستانی

۱- دانش و توانایی برقراری ارتباط خوب و صحیح با کودکان، والدین و کارکنان را داشته باشد.

۲- به حرفه و کار خود علاقه مند بوده ، اعتماد به نفس ، صبر و حوصله ی کافی را برای کار با کودکان داشته باشد.

۳- روحیه ای شاد و ظاهری آراسته با رعایت شئونات اسلامی داشته باشد.

۴- از سواد قرآنی برخوردار باشد و به آموزش قرآن در دوره ی پیش دبستان علاقه مند باشد. مربیان مراکز پیش دبستانی اقلیت های مذهبی از این شرط مستثنی هستند.

۵- با عناصر « راهنمای تفصیلی برنامه و محتوای آموزشی و پرورشی دوره ی پیش دبستانی»، « برنامه ی انس کودک با قرآن ، روشهای تربیتی کودک ، آموزش زبان فارسی (برای مناطق دوزبانه) (که در قالب برنامه آموزش مربیان پیش دبستانی توسط شورای عالی آموزش و پرورش پیش بینی می شود) آشنا و مهارت های لازم را کسب کرده است.

۶- از سلامت جسمی و روانی لازم برای انجام وظیفه و قدرت بیان شیوا برخوردار باشد

۷- به اصول اخلاقی پایبند باشد.

۸- حداقل دارای مدرک دوره کاردانی مرتبط باشد.

ارزش یابی

- ارزش یابی در دوره ی پیش دبستان با مشاهده عملکرد گروه نوآموزان صورت می گیرد.
- ارزش یابی کودکان باید حین فرایند یادگیری صورت گرفته، رشد آنان را در همه ی ابعاد اجتماعی، عاطفی، اخلاقی و اعتقادی، شناختی و جسمانی مورد سنجش قرار دهد و به منظور کمک به پیشرفت نوآموزان در امر یادگیری انجام شود.
- عملکرد کودک را نباید با عملکرد کودک دیگر مقایسه کرد و رفتار هر کودک تنها با رفتار گذشته ی خودش قابل مقایسه است؛ بنابراین با توجه به اصول و اهداف برنامه، دست یابی کودک به حدّ معینی از یادگیری مورد انتظار نیست.
- ارزش یابی، فرصتی است که، مربی کار خود را نیز ارزیابی کند تا از این طریق در کیفیت بخشی به فرایند یاددهی _ یادگیری فعالانه بکوشد.
- ارزش یابی باید بر اساس محتوای فعالیت های مربوط انجام گیرد و نتیجه ی آن به منظور همکاری و هماهنگی بیش تر با اولیای کودکان، به ایشان گزارش شود.

- ارزش‌یابی در این دوره از طریق مشاهده‌ی رفتار کودک در گروه و به صورت توصیفی انجام می‌گیرد و از هر گونه آزمون و نمره دهی و صدور کارنامه باید پرهیز شود.

محتوای آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی

محتوای متداول در این دوره مشتمل بر عناوین زیر است:

انس با قرآن، قصه، شعر و سرود، بازی، نقاشی، کاردستی، نمایش خلاق، بحث و گفت‌وگو، مشاهده، آزمایش، گردش علمی و تماشای فیلم و آشنایی با نحوه استفاده از فن آوری های جدید. این فعالیت‌ها در فرایند تولید محتوای آموزشی، با نگاه تلفیقی به حوزه‌های یادگیری دینی، اجتماعی، هنری، ریاضی، تربیت بدنی و علوم، طراحی و با هدایت مربی، به روش فعال به اجرا در می‌آیند.

مدت زمان برنامه در این دوره شامل حداکثر ۵ روز در هفته با حدود ۳/۵ ساعت فعالیت روزانه می‌باشد.

موضوع: اصول و چارچوب برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی در هفتصد و هفتادمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۸۷/۴/۲۵ به تصویب رسید.

علیرضا علی احمدی

رییس جلسه

مهدی نوید

دبیر شورا

اصول و چارچوب برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره پیش دبستانی مورد تایید است.

محمود احمدی نژاد

رییس جمهور و رییس شورای عالی آموزش و پرورش

راهنمای تفصیلی برنامه و
فعالیت‌های آموزشی و پرورشی
دوره‌ی پیش دبستانی

شماره ابلاغ ۸/۱۲۱۲۶/۱۴۰۱ - تاریخ ۱۳۸۷/۸/۵

مقدمه

کودکان امروز، نوجوانان و جوانان فکور و مؤثر جامعه‌ی فردا و نیز پیران فرزانه و راهنمایان جامعه در آینده خواهند بود. کودکان دوره‌ی پیش‌دبستانی، بیش از هر زمان دیگر، آماده‌ی پذیرش آداب و رفتارهای مطلوب اند.^۱ «فطرت توحیدی» در این مقطع سنی، در آستانه‌ی شکوفایی قرار می‌گیرد تا شخصیت ایشان را شکل دهد؛ از این رو، برنامه‌ها و فعالیتهای دوره‌ی پیش‌ازدبستان، با تأثیرپذیری از رویکردی الهی، سعی دارد رابطه‌ی کودک را متناسب با درک و ظرفیت این سنین در چهارحوزه‌ی (ارتباط با خود، خدا، جامعه و نظام آفرینش) تعریف کند.

این برنامه ضمن توجه به نیازها و علایق طبیعی کودکان، تلاش دارد بر مبنای اصول و تعالیم مکتب حیات‌بخش اسلام و اهداف مندرج در اساس‌نامه‌ی پیش‌دبستانی^۲ و نیز با بهره‌گیری از تجارب مفید بشری، ضمن تعامل با خانواده‌ها و مربیان توانمند و با انگیزه، زمینه‌ی شکوفایی و بروز خلاقیت‌ها را در آنان فراهم آورد. محتوای برنامه‌ی پیش‌دبستانی، سیال^۳، پیمانه‌ای^۴ و تلفیقی^۵ بوده، با ویژگی‌های رشد دوره‌ی سیادت (۷ سال اول زندگی کودک) هم‌خوانی و به تفاوت‌های فردی و جنسیتی نوآموزان توجه خاص داشته و می‌کوشد فعالیت‌های متداول این دوره‌ی سنی را که توأم با تحرک و نشاط است مبتنی بر ارزش‌های الهی تعریف کند.

علاوه بر دلایل علمی و پژوهشی، تجارب موجود در ایران و جهان و به ویژه نیاز کودکان مناطق دوزبانه‌ی کشور مستندات قانونی زیر نیز حاکی از ضرورت وجود این دوره به عنوان دوره گذار از خانه به مدرسه می‌باشد.

۱- اساسنامه‌ی دوره‌ی پیش‌دبستانی، (مصوب ششصد و نود و نهمین جلسه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش) مبنی بر طول دوره‌ی دوساله و وظیفه‌ی آموزش و پرورش در تهیه‌ی راهنمای برنامه‌ی آموزشی و پرورش و نیز نظارت بر همه‌ی مراکز آموزشی این دوره

۲- مفاد بند «س» ماده‌ی ۵۲ قانون برنامه‌ی چهارم توسعه

۳- تعهدات کشورهای عضو کنفرانس داکار (از جمله جمهوری اسلامی ایران) مبنی بر تحت پوشش قراردادن کودکان ۴ و ۵ ساله در دوره‌ی پیش‌دبستانی تا سال ۲۰۱۵ میلادی

علاوه بر این‌ها، ضروری است تأکیدات بنیان‌گذار راحل جمهوری اسلامی در وصایای گران‌قدر ایشان آن‌جا که گفته‌اند: «از امور بسیار با اهمیت و سرنوشت‌ساز، مسئله‌ی مراکز تعلیم و تربیت از **کودکستان‌ها** تا

۱- فرمایش معصومین بزرگوار (ع): **الف**: العلم فی الصغر کالتقش فی الحجر

۲- مصوب جلسه ۶۹۹ شورای عالی آموزش و پرورش

۳- قابلیت انطباق با مدت زمان حضور نوآموز (به هر میزان)

۴- جامعیت محتوا با هر میزان بهره برداری

۵- ترکیبی و بین رشته‌ای

ب: بادر تک بالادب قبل ان یقسو قلبک

دانشگاه‌هاست» و نیز اشاره‌ی رهبر معظم انقلاب در جمع مسئولان، به خروجی آموزش و پرورش بعد از ۱۳ سال «با احتساب پیش‌دبستانی»، مورد توجه قرار گیرند.

این راهنما مشتمل بر فعالیت‌های متنوع مراکز پیش‌دبستانی، روش‌های اجرا و سایر اطلاعات لازم برای تولیدکنندگان محتوای آموزشی و پرورشی مراکز پیش‌دبستانی است که سابقه‌ی ۱۰ ساله دارد، به طوری که در روند تکاملی خود، مراحل آزمایشی رانیز پشت سر گذاشته و از این روی به منظور ایجاد هماهنگی و وحدت در بین مجاری متعدد تصمیم‌گیری برای این دوره تدوین گردیده است.

امید آن‌که با بهره‌گیری از این برنامه موجبات رشد همه‌جانبه و مطلوب کودکان این مرز و بوم در حساس‌ترین مراحل زندگی آنان فراهم گردد.

تبیین رویکرد دوره‌ی پیش‌دبستان

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفاً فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ؛
به سوی آیین پاک الهی روی آور. این فطرت الهی است که خداوند انسان‌ها را بر آن آفریده است. تبدیل و تغییری در آن وجود ندارد. این آیین استوار و محکم حق است ولی بیش‌تر مردم نمی‌دانند. سوره‌ی روم، آیه‌ی ۳۰

رویکرد، جریانی است که جهت و روح حاکم بر برنامه را تعریف و تحلیل می‌کند و هویتی است که انسجام و انتظام برنامه را در مسیر اصول، اهداف و دیگر عناصر تعیین شده تضمین می‌کند.

برنامه‌ی دوره‌ی پیش‌دبستان نیز باید از رویکردی تبعیت کند که بتواند با درکی عمیق و نگاهی جامع به کودک، او را در جامعه و ارتباطات گسترده‌ی آن و در دنیای پیچیده‌ی امروز راهبر باشد.

نگاه عمیق به انسان وقتی پدید می‌آید که در امتداد نگاه جامع پروردگار به انسان و هستی باشد؛ چرا که بافت وجودی انسان با ساختار هماهنگ و قانونمند نظام هستی، همخوانی و همسویی دارد و نقطه‌ی شفاف و تجلی‌بخش این هماهنگی در انسان را می‌توانیم در فطرت توحیدی او ببینیم که او را به پرستش، حقیقت‌جویی، فضیلت‌خواهی، عدالت‌جویی، اخلاق، زیبایی و دیگر صفات ارزشمند الهی دعوت می‌کند.

« فطرت نحوه‌ی خاصی از آفرینش است که حقیقت آدمی، به آن نحو سرشته شده و بینشی شهودی، گرایش آگاهانه، کششی شاهدانه و پرستشی خاضعانه، نسبت به خدای یگانه است.»* فطرت تحمیلی و تعلیمی نیست، ثابت و پایدار است و در تمام انسان‌ها وجود دارد.

اگر چه خمیره‌ی انسان با فطرت الهی سرشته شده و این مهم در تمام مراحل حیات او جلوه‌گر است ولی در دوران سیادت به لحاظ عمق تأثیرگذاری آموزه‌ها (توضیحات شماره‌ی ۱ پاورقی صفحه‌ی ۲ این مجموعه) این ویژگی باید عمیقاً مورد عنایت اولیا و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت قرارگیرد؛ از این

* تعریف فوق از آیت ا...جوادی آملی است.

رو، برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره‌ی پیش‌دبستان با رویکرد «شکوفایی فطرت الهی» طراحی و تدوین شده است. در روایات اسلامی از این دوره (۷سال اول) با عنوان سیادت* یاد شده است؛ یعنی، همه‌ی برخوردهای تربیتی با کودک باید با توجه به نیازها و علایق او باشد. بدیهی است تمامی فرایندهای تربیتی مبتنی بر رویکرد فوق، باید با عنایت به ابعاد و ویژگی‌های فطرت [میل به پرستش و توحید، حقیقت‌جویی، خیراخلاقی، زیبایی‌دوستی و خلاقیت و نوآوری] دربستر ارزش‌های دینی تعریف و طراحی شود. از آن‌جاکه در قرآن و متون اسلامی بر مقوله‌ی فطرت تأکید شده است، با توجه به رویکرد یادشده، برنامه‌ریزان، تولیدکنندگان محتوا، مربیان، والدین و مسئولان مراکز پیش‌دبستانی نه تنها باید در تدوین، اجرای برنامه و انتخاب نوع ارزش‌یابی از حریم شخصیت کودک به عنوان امانت الهی پاسداری کنند بلکه با انطباق خویش و نیز برنامه‌های آموزشی با چارچوب رویکرد فوق، زمینه‌ی شکوفایی و ارتقای کودک به سوی تحقق اهداف و انتظارات تعیین شده در برنامه را فراهم سازند.

این رویکرد، در طراحی برنامه به فرایند رشد، در تدوین و انتخاب محتوا به زمینه‌سازی جهت بارورشدن و رشد و شکوفایی استعدادهای کودک در مسیر ارزش‌های الهی، در انتخاب روش‌های آموزش به تفکر، خلاقیت، کرامت، شخصیت و حریت کودک و در ارزش‌یابی به خود شکوفایی کودک می‌اندیشد تا وی در طول زمان، به خود ارزیابی نزدیک و نزدیک‌تر شود و از همه مهم‌تر، به نقش مربی که باید زمینه و بستر مناسب را جهت شکوفا کردن استعدادهای کودک فراهم نماید، عنایت خاص دارد.

---

* در کتاب شریف مکارم الاخلاق مرحوم طبرسی، چاپ ششم، صفحه‌ی ۲۲۲ از پیامبر بزرگوار اسلام (ص) نقل شده است که فرمودند:

«الولد سید سبع سنین و عبد سبع سنین و وزیر سبع سنین.»

حدیث فوق نشان می‌دهد در صورتی که مربیان با دقت، ویژگی‌های هر دوره را به خوبی لحاظ کنند، می‌توانند کودک را به صورت جامع در مسیر یک زندگی متعالی، راهبر باشند. سیادت نمایانگر ویژگی سنی کودک در این دوره از حیات اوست که آزادی‌اش را از قیودی که معمولاً در سنین دیگر مطرح است تضمین و از بازخواست مصون می‌دارد و البته این بدان معنا نیست که او را در قبال خطرات احتمالی رها یا از تعلیم و تربیتش متناسب با شرایط سنی و به صورتی رغبت‌انگیز غافل شویم.

هدف‌های تفصیلی دوره‌ی پیش دبستان

هدف‌های زیر از اهداف مندرج در اصول و چارچوب مصوب برنامه اقتباس شده است .

هدف اول: پرورش مهارت های جسمی - حرکتی

الف - توسعه‌ی توانایی‌های جسمی - حرکتی

انجام دادن صحیح فعالیت‌هایی چون نشستن، راه رفتن، چرخیدن، جهیدن، دویدن، پریدن، درج‌زدن، جمع و بازکردن اندام‌ها، خوابیدن و ... .

ب - تقویت و هماهنگی توانایی‌های جسمی - حرکتی

لی لی کردن - جا خالی دادن - راه رفتن روی خطوط مستقیم، زاویه‌دار و شیب‌دار - هدف‌گیری -
ضربه زدن با پا و دست - بریدن - سوزن نخ کردن (سوزن بزرگ و نوک گرد) - دوختن - تاکردن -
چسباندن - پر و خالی کردن - بستن بند کفش - باز و بسته کردن دکمه - ترسیم - رنگ کردن -
تقلیدکردن از حرکات - حمل صحیح اشیاء - پرتاب و دریافت کردن اشیا و ... .

هدف دوم: پرورش روحیه و رفتار عاطفی

الف - ابراز صحیح عواطف در زمان و مکان مناسب

- ابراز محبت، همدلی و همدردی با دیگران، به فراخور شرایط و اشخاص
- ابراز خوشحالی و تقدیر از کارهای شایسته‌ی دیگران
- ابراز ناخشنودی از کارهای ناشایست
- و ...

ب - شناخت، کنترل و ابراز مناسب هیجانات

- واکنش صحیح به هنگام شادی، سرور و خنده و یا غم و اندوه و گریه
- خود کنترلی به هنگام خشم و نفرت
- برخورد مناسب در زمان ترس، اضطراب و نگرانی
- و ...

هدف سوم: پرورش مهارت‌های ذهنی*

الف - افزایش دقت و تمرکز

- افزایش تمرکز ۱۵ - ۱۰ دقیقه، از طریق تجارب یادگیری

* در این موضوع، تقویت قدرت حافظه مورد نظر است نه افزایش میزان محفوظات.

- تقویت قدرت حافظه.

ب - ارتقای توانایی تفکر منطقی ، حل مسئله و تصمیم‌گیری

- تمایل به گوش دادن نظر دیگران در حل مسائل

- تصمیم‌گیری در انجام دادن فعالیت‌های روزانه و ارائه‌ی راه حل برای مسائل روزمره

- بیان دلایل منطقی ساده برای عمل خود .

پ - پرورش خلاقیت

- ارائه‌ی ایده‌های نو و راه حل‌های عملی جدید (از نگاه کودک) با استفاده از امکانات موجود

- پاسخ‌گویی به سؤالات از نوع باز

- علاقه به تولید و مشارکت در فعالیت‌ها و بازی‌های خلاق .

ت - تقویت روحیه‌ی پرسشگری

- علاقه به پرسش در زمینه‌های گوناگون (اتفاقات روزمره، محیط، پدیده‌ها و خودش)

- پی‌گیری پاسخ‌ها و طرح سؤالات جدید

- علاقه به مشارکت در بازی‌ها و فعالیت‌هایی که چابکی و چرایی را مطرح می‌کند.

ث - ارتقای سطح مهارت تشخیص با بهره‌گیری از حواس پنج‌گانه

- تشخیص رنگ‌ها ، طعم‌ها، بوها، دما ، زبری ، نرمی و ...

- درک مفهوم اندازه و مقدار (کوچک، بزرگ/کوتاه، بلند/کم، زیاد/ و ...)

- درک مفاهیم فضایی (بالا، پایین / زیر، رو / پشت، جلو / داخل، خارج / راست، چپ / کنار)

- تشخیص اشیا و اشکال و ویژگی‌های آن‌ها (چهارگوش، گردی، سه‌گوش)

- دسته‌بندی بر اساس دو، تا سه ویژگی (اندازه - رنگ - شکل)

- مرتب کردن (از کوچک به بزرگ و بالعکس، کوتاه به بلند و بالعکس، کم‌رنگ به پر رنگ و بالعکس)

- برقراری تناظر یک به یک بین اعضای دو مجموعه

- تعیین اندازه‌ی اشیا بدون استفاده از ابزار استاندارد (وزن ، مقدار ، درازا و پهنا)

- تشخیص رابطه‌ی کل و جزء

- تشخیص عدم تعلق یک شیء به یک مجموعه .

هدف چهارم : پرورش صفات اخلاقی و رفتارهای اجتماعی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی

الف - در حوزه‌ی اجتماعی

- تمایل به گوش دادن نظر دیگران

- مهربانی با دیگران و بیزاری از بدکاران و دشمنان

- احترام گزاردن به دیگران (پدرومادر، بزرگ‌ترها، مربیان و معلم‌ها، هم‌سالان، کوچک‌ترها)
  - انعطاف‌پذیری
  - رعایت قوانین گروهی
  - مشارکت‌پذیری در فعالیت‌ها
  - توانایی ابراز خود در جمع
  - آشنایی با هدیه دادن در موقعیت‌های مناسب
  - رعایت آداب روابط اجتماعی (سلام کردن، خداحافظی کردن، خوش‌قولی، تشکر، عذرخواهی، در زدن و اجازه‌گرفتن قبل از ورود به اتاق و کلاس و ...)
  - رعایت حال دیگران در هنگام بازی و فعالیت
  - امانت‌داری و حفظ اموال عمومی
  - راستگویی و صداقت در روابط اجتماعی
  - همدردی کردن با دیگران
  - کمک کردن به دیگران
  - آشنایی و استفاده‌ی صحیح از بعضی رسانه‌ها (رادیو، تلویزیون، رایانه، کتاب، مجله و...)
  - آشنایی با مقررات عبور و مرور (چراغ راهنما، پل عابر پیاده و...)
  - آشنایی با برخی مشاغل و احترام‌گزاردن به آن‌ها (معلم، پزشک، کشاورز، پلیس، رفتگر، نانوا و...)
  - آشنایی با نحوه‌ی زندگی مردم و احترام به آن (شهری، روستایی، چادر نشینی).
- ب - در حوزه‌ی فردی**
- توجه به نظافت و آراستگی
  - عادت به راست‌گویی
  - نظم‌پذیری در کارها (وقت شناسی و ...)
  - انجام دادن کارهای شخصی
  - آشنایی با برخی آداب خوردن و آشامیدن
  - صبر و تحمل در کارها
  - درست مصرف کردن
  - انتقادپذیری
  - افزایش اعتماد به نفس (دوست داشتن خود، احترام به خود و ...)
  - آشنایی و علاقه به فرهنگ حیا و عفاف مانند پوشش اسلامی.

هدف پنجم: انس با قرآن و علاقه به یادگیری آن

این هدف در راهنمای جداگانه انس با قرآن که همراه این مجموعه می‌باشد، تبیین شده است.

هدف ششم: پرورش ذوق هنری و زیبایی‌شناسی

الف - توجه به زیبایی‌های آفرینش و لذت بردن از آن‌ها

- بیان و توصیف زیبایی محیط زندگی

- بیان احساسات (کلامی و غیرکلامی).

ب - خلق آثار هنری یا اجرای آن

- ساختن کار دستی

- نقاشی کردن / ترکیب رنگ‌ها/ رنگ‌آمیزی کردن

- حفظ اشعار موزون / بیان کلمه‌های معنادار و هم قافیه / شناخت و تولید صدای موزون

- بیان و خلق داستان

- شرکت در نمایش‌های خلاق.

هدف هفتم: تقویت حس دینی و علائق مذهبی

الف - تقویت انس و ارتباط با خداوند مهربان با عنایت به:

- دوست داشتن خدا / شروع کار با نام خدا

- علاقه به کارهایی که خدا دوست دارد (نماز، روزه، پاکی و...)

- دعا کردن .

ب - آشنایی با نعمت‌های خداوند و تشکر از او

- آشنایی با نعمت‌های خداوند؛ از جمله: پدر، مادر، خواهر، برادر / اعضای بدن، زیبایی‌های آفرینش (گیاهان، باران

و...) و استفاده‌ی درست از آن‌ها

- شکرگزاری از خداوند / تشکر از دیگران .

پ - آشنایی با پیامبران و اهل بیت (ع) و انس با ایشان، با تأکید بر آخرین پیامبر-صلی‌الله‌علیه‌وآله- و آخرین

پیشوای معصوم- علیه‌السلام

- آشنایی با پیامبران و ائمه - علیهم‌السلام - با تأکید بر رفتار آنان با کودکان/ احترام گزاردن به آنان

- سعی درخشودکردن چهارده معصوم-علیهم‌السلام-خاصه امام زمان-عجل‌الله فرجه- از طریق انجام

دادن کارهای خوب مانند محبت کردن و احترام گزاردن به پدر، مادر، مربی و دیگران.

هدف هشتم : پرورش هویت ملی*

الف - تقویت تعلقات دینی و ملی

- افتخار به مسلمان و ایرانی بودن
- آشنایی و علاقه به امام خمینی (ره) ، رهبری انقلاب و شخصیت‌های دینی و ملی
- آشنایی و علاقه به مسجد و مکان‌های زیارتی
- آشنایی و علاقه به میراث فرهنگی (اماکن تاریخی ، آداب و رسوم پسندیده و...).

ب- شناخت، تقویت علاقه و احترام به نمادهای ملی

- شناخت پرچم جمهوری اسلامی ایران و احترام به آن
- حفظ کردن سرود ملی کشور و احترام به آن
- آشنایی اجمالی با نقشه کشور ایران
- آشنایی با زبان فارسی و علاقه به آن
- آشنایی با نام رهبر و رئیس‌جمهوری و احترام به آن‌ها .

پ- آشنایی و احترام گزاردن به آداب و رسوم و مناسبت‌های دینی و ملی

- از قبیل اعیاد و مناسبت‌های مهم اسلامی، ایرانی و انقلابی (مبعث ، غدیر ، نیمه شعبان، فطر، قربان و نوروز، محرم و روز عاشورا، نیمه شعبان، ماه رمضان، شب‌های قدر، دهه‌ی فجر، ۱۲ فروردین، روز مادر، روز پدر، روز معلم، روز طبیعت، روز درختکاری و شب یلدا) و علاقه به حضور در مناسبت‌ها .

هدف نهم : پرورش مهارت های زبان فارسی

الف: پرورش مهارت‌های زبان در مناطق فارسی زبان

۱- گوش دادن

۱-۱ - دقت در گوش دادن

- تشخیص زیر و بمی صداها
- تشخیص و پیدا کردن منبع و جهت صدا
- توجه و دقت به صداهاى اول و آخر کلمات
- گوش دادن و تشخیص صداهاى پیرامون (ریزش باران ، صدای سم اسب ، صدای حیوانات، ضربان قلب، آژیر ، بوق و ...)
- گوش دادن به سخنان دیگران

* اهداف مندرج در این بخش بر اساس اعتقادات قاطبه‌ی ایرانیان تنظیم گردیده و پیروان سایر مذاهب و ادیان رسمی کشور در چارچوب قانون اساسی ج.ا.ا و مفاد این راهنما تابع عقاید خود می‌باشند. در ضمن، افتخار به مسلمان و ایرانی بودن (مندرج در بند الف) مغایرتی با اصل احترام نسبت به اقوام و نژادهای غیرایرانی ندارد.

- گوش دادن به سکوت .

۱-۲- درک پیام های کلامی و غیر کلامی

- درک اشارات ، لحن و آهنگ در کلام

- درک گونه‌ی زبان فارسی معیار (محاوره ای و نوشتاری)

- پیروی از دستورالعمل ها و فرمان های ساده (تا سه فرمان)

- درک کلام موزون

- گسترش گنجینه‌ی واژگان.

۱-۳- دریافت هسته‌ی معنایی پیام

- درک نظریات محسوس گوینده .

۱-۴- ارتباط میان بخش های یک پیام

- تشخیص توالی رویدادها در قصه

- ارتباط بین پیام های کلامی و غیر کلامی.

۲- سخن گفتن

۲-۱- به کارگیری کار افزارهای مناسب ارتباطی در سخن گفتن

- به کارگیری مناسب حرکات اعضای بدن (دست ، سر ، چهره و ...)

- به کارگیری مناسب لحن و آهنگ صدا در موقعیت های مختلف سخن گفتن.

۲-۲- حرکت از سخن خود محور به گفت و گوی دو سویه

- شرکت در بحث و گفت و گوهای کلاسی

- پاسخ به سؤالات.

۲-۳- سخن گفتن در برابر جمع

- بیان اندیشه ، توصیف و توضیح دیده‌ها و شنیده‌ها در جمع بدون اضطراب و شتابزدگی

- بیان احساسات خود در شادی‌ها و غم‌ها

- بیان صحیح کلمات

- به کارگیری جملات و عبارات کوتاه

- کامل کردن عبارات کوتاه (گفتاری)

- به کارگیری سبک‌های زبان غیررسمی (دوستانه، مؤدبانه).

۳- خواندن

- درک پیام تصاویر (متوالی و غیر متوالی)
- ارتباط بین بخش‌های مختلف تصاویر
- ارتباط نماد تصویری با نماد نوشتاری .

۴- نوشتن

- صحیح به دست گرفتن مداد
- دوره‌کشی نوشتاری
- وصل کردن خط چین‌ها و نقطه‌ها
- ترسیم خطوط جهت دار و منظم از راست به چپ / افقی و عمودی
- ترسیم تفکرات در قالب خطوط ابداعی.

ب: آموزش زبان فارسی در مناطق دو زبانه*

- ۱- کسب توانش نسبی زبانی و ارتباطی
- ۲- ارتقاء نگرش مثبت نسبت به زبان فارسی .

هدف دهم : ارتقای سطح بهداشت و ایمنی

الف - بهداشت جسمی

- آشنایی با اعضای بدن و نحوه‌ی مراقبت از آن‌ها (چشم ، گوش ، دندان ، پوست و ...)
- رعایت بهداشت بدن (استحمام ، مسواک زدن، کوتاه نگه داشتن ناخن و ...)
- استفاده از وسایل شخصی (مسواک، لیوان، دستمال، شانه و ...)
- رعایت بهداشت هنگام غذا خوردن (شستن دست‌ها ، نخوردن میوه‌ی نُشُسته و ...)
- رعایت بهداشت در استفاده از پوشاک
- تغذیه‌ی سالم و مفید
- رعایت بهداشت در مکان‌های عمومی (پارک‌ها ، مراکز آموزشی و...)
- رعایت بهداشت پس از تماس با حیوانات، گیاهان ، خاک و ... .

ب - ایمنی

- رعایت نکات ایمنی هنگام فعالیت‌ها
- رعایت ایمنی در حوادث غیر مترقبه (متناسب محیط زندگی)

* با توجه به اهمیت تحقق این هدف در مناطق دوزبانه‌ی کشور ، درچارچوب همین برنامه، راهنمای ویژه‌ای با عنوان « برنامه‌ی درسی زبان آموزی کودکان پیش‌دبستانی در مناطق دوزبانه» تدوین شده که تولید کنندگان محتوا می‌توانند جهت مناطق فوق‌الذکر از آن بهره‌مند شوند.

- پرهیز از بازی با وسایل خطرناک (چاقو ، کبریت ، اجاق گاز ، بخاری و ...)
- پرهیز از ارتباط با افراد نا آشنا بدون حضور بزرگ‌ترها (پدر، مادر و...).

هدف یازدهم : آشنایی با محیط زیست و علاقه و انس با طبیعت و حفظ آن

الف- آشنایی با نعمت های خداوند و زیبایی‌های آفرینش

- محیط زیست و توجه به زیبایی های آن (خانه ، خیابان ، پارک ، جنگل ، کوه ، دریا ، رود)
- گیاهان، ویژگی‌ها، زیبایی‌ها و فواید آنها
- جانوران، ویژگی‌ها، زیبایی‌ها و فواید آنها
- آب، زیبایی‌ها و نقش آن در زندگی موجودات
- آسمان و زیبایی‌های آن (خورشید و آفتاب، ماه و مهتاب، ستارگان ، روز و شب، ابر و...)
- منابع (آب ، برق ، گاز ، سوخت ، درخت و...)
- هوا و نقش آن در زندگی موجودات.

ب- حفظ و مراقبت از نعمت های خداوند

- حفظ و مراقبت از گیاهان (آب دادن به گیاهان، خودداری از شکستن شاخه‌ها و...)
- حفظ و مراقبت از حیوانات (غذا دادن به آنها ، خودداری از آزار دادن آنها و...)
- صرفه جویی در مصرف منابع (آب، گاز، برق، درخت و...)
- خودداری از آلوده کردن آب‌ها
- ریختن زباله در کیسه یا سطل مخصوص / تفکیک زباله و علت آن
- خودداری از ایجاد آلودگی های صوتی
- آشنایی با آلوده کننده های هوا.

فعالیت‌های دوره‌ی پیش دبستانی و روش اجرای آنها

فعالیت‌های متداول در این دوره ، به صورت اختیاری و غیر رسمی و مشتمل بر عناوین زیر است:

فعالیت‌های قرآنی، قصه، شعر و سرود، بازی، نقاشی، کاردستی، نمایش خلاق، بحث و گفت‌وگو، مشاهده، آزمایش، گردش علمی، تماشای فیلم ، آشنایی و استفاده از فن آوری نوین (به تناسب سن و ظرفیت و نیاز کودکان)

این فعالیت‌ها در فرایند تولید محتوای آموزشی ، با نگاه تلفیقی به حوزه‌های یادگیری دینی، اجتماعی، هنری، ریاضی، تربیت بدنی و علوم، طراحی و با هدایت مربی، به روش فعال اجرا می‌گردند.

این روش، اساساً کودک محور بوده و با توجه به نیازهای اساسی او طراحی می‌شود. این روش راهی طبیعی برای بیان عواطف و احساسات و نیز شناخت دنیای پیرامون توسط کودک محسوب می‌شود و به او در ایجاد و تقویت روابط بین فردی کمک می‌نماید.

در این روش، کودک در امر یادگیری به شرکت کننده‌ای فعال و نه دریافت کننده‌ای غیر فعال تبدیل می‌شود. روش فعال، ارزش یابی مستمر از کودک را در فرایندهای یاددهی-یادگیری تسهیل می‌کند. این روش، یادگیری را برای کودکان لذت بخش می‌کند و انگیزه‌ای مداوم برای رفتن به مدرسه و یادگیری‌های مدرسه‌ای فراهم می‌آورد.

از ویژگی‌های برجسته‌ی این روش، امکان به وجود آمدن تغییر، تنوع و استفاده از فعالیت‌های گروهی است؛ در این صورت است که می‌توان کودکان را به گروه‌های چند نفره تقسیم نمود و بنا به رغبت هر گروه فعالیت خاصی را برای آنان در نظر گرفت، ضمن آن‌که به منظور کسب تجربه‌های مختلف برای همه‌ی کودکان می‌توان ترتیبی اتخاذ نمود که فعالیت گروه‌ها به صورت چرخشی تغییر نماید. با توضیحات فوق و تأکید بر این نکته که اصولاً تفاوت آموزش‌های رسمی مدرسه‌ای با برنامه‌های غیر رسمی کودکان در دوره‌ی پیش دبستانی در همین آزادی عمل کودک و مربی است، توصیه می‌شود دست‌اندرکاران و مربیان محترم به گونه‌ای برنامه‌ریزی نمایند که برای تحقق اهداف تربیتی از تمامی قالب‌ها و برنامه‌های متداول نیز (اعم از بازی، قصه، شعر، نقاشی، کاردستی، بازدید، مشاهده، آزمایش، و بحث و گفت‌وگو) استفاده نمایند.

جدول پیشنهادی ذیل نمونه‌ای از یک برنامه روزانه در مراکز پیش دبستانی می‌باشد:

نمونه‌ی یک برنامه‌ی روزانه (حدود ۳/۵ ساعت) در مراکز پیش دبستانی

ردیف	عنوان فعالیت	مدت زمان اجرا
۱	دعا و نیایش و نرمش صبحگاهی	۱۵ دقیقه
۲	بحث و گفت‌وگوی آزاد بین کودکان	۱۵ دقیقه
۳	برنامه‌ی انس با قرآن (در قالب هم‌خوانی و قصه و شعر، استماع تلاوت قرآن و ...)*	۳۰ تا ۴۵ دقیقه (غیر متوالی)
۴	اجرای فعالیت‌ها (بازی، نقاشی، کاردستی، شعر، قصه، نمایش خلاق، مشاهده، بازدید، آزمایش، بحث و گفت‌وگو، با تشخیص مربی، علاقه‌ی کودکان و موقعیت‌های فراهم آمده)**	۶۰ دقیقه
۵	به اقتضای شرایط و امکانات تماشای فیلم‌های مناسب و بخش‌هایی از برنامه کودک سیمای ج.ا. همراه با پرسش و پاسخ و نیز در صورت لزوم و امکان، آشنایی و استفاده از فن‌آوری‌های نوین متناسب با نیاز و ظرفیت کودکان (از قبیل بازی‌های رایانه‌ای مناسب و ساده)	۳۰ دقیقه
۶	بازی در فضای باز	۳۰ دقیقه
۷	نظافت و تغذیه‌ی میان روز	۳۰ دقیقه

* با تأکید بر این نکته که برنامه‌ی قرآن در این دوره صرفاً آموزشی نبوده بلکه هدف از آن، ایجاد انس و علاقه در کودکان نسبت به قرآن مجید است.

** بدیهی است در مناطق دوزبانه کشور، این فعالیت‌ها متناسب با مفاد راهنمای ویژه زبان آموزی در مناطق مزبور (که همراه این مجموعه می‌باشد) طراحی و اجرا خواهد شد.

شرح اجمالی هر یک از فعالیت‌ها

انس با قرآن

نظر به اهمیت فعالیت‌های قرآنی در این دوره، راهنمای ویژه‌ای برای تولیدگران محتوا در استان‌ها تهیه شده است که همراه این مجموعه می‌باشد.

قصه

قصه یا داستان به متن یا گفتاری اطلاق می‌شود که نویسنده یا گوینده در آن فکر، احساس و باور خود را در قالب روایتی داستانی به خواننده ارائه می‌کند. قصه می‌تواند تخیلی و غیر واقعی باشد یا واقعیات زندگی در آن با رنگ و بوی تخیل خالق آن تجلی یابد. معمولاً آن‌چه باعث کشش و جذابیت قصه می‌شود، ماجرا و رویدادهای آن و مفهوم اصلی و پیام نگارنده است که باید به صورت غیر مستقیم در اثر آورده شود. این برنامه تلاش دارد تا عناصر فعالیت‌ها را تبیین کند؛ از این رو، ذکر این مسئله مهم است که کارشناسان تولید محتوا باید قصه را طوری تدوین نمایند که مربی بتواند به صورت (قصه‌گویی) آن را اجرا کند.

قصه در دو قالب خود را نشان می‌دهد:

الف- قصه‌ی منظوم: در بخش شعر درباره‌ی آن صحبت شده است.

ب- قصه‌ی مثنوی (غیر منظوم): که محتوای آن باید دارای معیارهای زیر باشد:

معیارها

۱- طرح

به چارچوب و اسکلت قصه طرح می‌گویند و آغاز، میانه و پایان قصه در آن مشخص می‌شود.

۲- موضوع

موضوع، مفهوم حاکم بر کل قصه است و قصه بر اساس آن رشد می‌کند و شکل می‌گیرد و با توجه به اهمیت موضوع در قصه و نیز اهداف این برنامه ضروری است در انتخاب قصه و موضوعات آن از قصه‌ها و آموزه‌های قرآنی و سیره‌ی معصومین - علیهم السلام - متناسب با این سن استفاده شود. همچنین، توجه به موضوعات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی مناسب است.

۳- درون‌مایه

به محتوای اصلی قصه "درون‌مایه" می‌گویند.

۴- زاویه‌ی دید

هر قصه یک زاویه‌ی دید دارد که شامل زاویه‌ی دید اول شخص و سوم شخص است. قصه از زاویه‌ی دید روایت می‌شود.

۵- شخصیت پردازی

هر قصه تعدادی شخصیت دارد، نویسنده با معرفی و توضیح ویژگی‌های آن‌ها شخصیت پردازی می‌کند.

۶- صحنه سازی

هر قصه دارای زمان و مکان خاصی است. نویسنده در صحنه سازی به زمان و مکان قصه اشاره می‌کند و آن را توضیح می‌دهد.

۷- فضا سازی

نویسنده از طریق فضا سازی ما را با فضای قصه، ویژگی روحی _ روانی شخصیت‌ها و مفهوم حس‌گیری در اثر آشنا می‌کند. فضا سازی در قصه بسیار مهم است.

۸- پیرنگ

پیرنگ، رابطه‌ی علت و معلول را در قصه روشن می‌سازد و خواننده متوجه می‌شود که عناصر گوناگون قصه در ارتباطی منطقی و باور پذیر با هم قرار گرفته اند یا خیر.

۹- حقیقت ماندنی

حقیقت ماندنی، یعنی تطابق تجربه‌ی مطرح شده در قصه با ذهنیت مخاطب تا خواننده، اثر را حقیقی و منطقی بداند و آن را بپذیرد؛ در غیر این صورت، اثر فاقد عنصر فوق خواهد بود.

۱۰- لحن و زبان

لحن، ریشه در زبان و بیان قصه دارد. خواننده از طریق گفت و گوی شخصیت‌های قصه و بیان نویسنده با لحن اثر آشنا می‌شود. لحن باید با اثر منطبق باشد.

۱۱- باور پذیری

عناصر قصه در ارتباطی پیوسته می‌باید حس باور پذیری را در خواننده ایجاد کنند؛ در غیر این صورت، مخاطب با اثر ارتباط برقرار نمی‌کند.

۱۲- عنصر تخیل

تخیل، عنصر اصلی و ماندگار در تولید اثر هنری است، هر نوشته‌ای که فاقد این ویژگی باشد، اثر هنری به شمار نمی‌آید. تخیل، روح و روان یک قصه محسوب می‌شود و بستگی به عواملی چون: توانمندی، تجربه و دانش نویسنده در زمینه‌ی بازآفرینی واقعیت، فرار وی از واقعیت و باورپذیر ساختن عناصر تخیلی خود در ذهن و اندیشه‌ی خواننده دارد. تخیل با خیال‌بافی تفاوت دارد. تخیل آن فضای ذهنی و خلاق در قصه را می‌گویند که مخاطب را به شکلی پویا با آن پیوند می‌دهد و او را یاری می‌کند تا فضاهای ذهنی و تفکر نویسنده را دریابد و با آن‌ها ارتباط برقرار کند، خلاصه آن که باید ذهن کودک را از تخیل انفعالی دور کرد و به سوی تخیل ادراکی سوق داد. تخیل انفعالی با خیال‌بافی همراه است و روابط علت و معلولی در آن وجود ندارد اما در تخیل ادراکی، این روابط لحاظ شده است.

۱۳- آموزش غیر مستقیم

مفاهیم باید به طور غیر مستقیم به کودکان منتقل شود؛ زیرا مستقیم‌گویی در قصه، عناصر آن را ضعیف می‌سازد.

۱۴- عدم پراکندگی مفهوم

هر قصه، می‌تواند یک مفهوم را با قدرت بیان کند؛ از این رو، چندین مفهوم را نباید در دل یک قصه جا داد و در صورت بیان چند مفهوم باید با دقت آن‌ها را به سوی مفهوم کلی هدایت کرد.

۱۵- رعایت اصول نوشتاری

نویسنده‌ی قصه باید اصول نوشتاری را رعایت کند. او ضمن حفظ ارزش هنری اثر خود، باید به زیبایی و سادگی کلام، غنی‌سازی زبان مخاطب و پرهیز از غلط‌آموزی توجه نماید. زبان قصه باید روان، ساده و قابل فهم و متناسب با سن و فرهنگ کودک باشد؛ به طوری که کودک بتواند به سهولت با متن و محتوای قصه ارتباط و انس برقرار کند.

۱۶- هماهنگی سنی

قصه به لحاظ طرح، درون‌مایه و موضوع باید با گروه سنی مخاطب خود هماهنگی داشته باشد، تا مخاطب با لذت به آن گوش بسپارد.

توصیه‌ها

- باید مضامین و محتوای قصه در راستای ارزش‌های تربیتی - اخلاقی مبتنی بر آموزه‌های قرآنی تعریف شود.
- سعی شود حوادث قصه بیش‌تر در اطراف حرکت و فعالیت دور زند تا کودک را بیش‌تر جلب کند.
- وحدت و انسجام و تسلسل در قصه باید حفظ شود؛ به طوری که حوادث قصه به هم پیوسته، منظم، یکپارچه و شکل یافته در جهت هدف معین تعریف شود.

- قصه دارای رنگ عاطفی باشد و هیجان‌ات پراکنده‌ای را در شنونده برانگیزد؛ بدین معنا که کودک در قصه، شادی، خشم، اندوه و خوشبختی را احساس کند.
- از بهترین صفات قصه‌ی خوب و پسندیده، این است که هدف اخلاقی و ارزشی داشته باشد، اگر چه بهتر است این هدف، ضمنی باشد.
- قصه‌ی کنشی، به قصه‌ی می‌گویند که در آن، گره و گره‌گشایی و طرح ماجرا به خوبی مشهود است و بر اساس نمودار تعادل اولیه، عدم تعادل و تعادل ثانویه طراحی شده است. قصه‌ی غیر کنشی، برعکس آن است و در آن، عنصر عدم تعادل، یا ضعیف است یا وجود ندارد. کودکان بیش‌تر قصه‌های کنشی را دوست دارند.
- سعی کنیم در قصه‌های خود، به ذوق، علاقه، فرهنگ و ویژگی‌های بومی مخاطبان توجه کنیم تا گرایش آن‌ها به قصه افزایش یابد. در این زمینه از قصه‌های عامیانه (فولکلوریک) استفاده‌ی فراوان می‌توان کرد. البته باید توجه داشت که این گونه قصه‌ها نه تنها نباید با اصول و مبانی ارزشی و دینی، مبتنی بر قرآن و عترت - علیهم‌السلام - مغایرت یا مخالفتی داشته باشد بلکه باید عاملی در جهت انس کودک با آموزه‌های قرآنی باشد.
- بکشیم برای انتقال مفاهیم، از طریق قصه به کودکان، از گونه‌های متفاوت ادبی بهره ببریم؛ فقط به واقع‌گرایی نپردازیم بلکه از فانتزی، جاندارگرایی، طنز پسندیده و دیگر جریان‌های ادبی نیز استفاده کنیم.
- لازم است در بیان قصه‌های تصویری، تصاویر قصه با محتوای آن هم خوان باشد.
- در صورت استفاده از روش گفتار نویسی (محواره نویسی)، که بیش‌تر در قصه‌گویی کاربرد دارد، لازم است ترجمه‌ی اثر نیز ضمیمه باشد.
- تا حد امکان سعی شود در بیان قصه به نقش‌های جنسیتی توجه شود.
- ذکر مآخذ، منابع، رعایت امانت در رو نویسی و نقل مطالب ضروری است.

شعر و سرود

شعر، عبارت است از اثری که در آن احساس، عاطفه و اندیشه‌های شاعر به گونه‌ای از طریق کاربرد زبان و با استفاده از عناصر شعری از نوع احساس و عاطفه، خیال‌انگیزی، موسیقی شعر، شکل و ساختار و... نمایان شود. زندگی حقیقی کودک، در هفت سال اول با بازی شکل می‌گیرد و تعریف می‌شود. باید توجه کرد که یکی از بهترین عوامل در انتقال پیام‌های زندگی به کودک، عامل "بازی" است که می‌تواند خود را در شعر کودک نشان دهد.

سرود، عبارت است از کلامی موزون و ملحون (با لحن و آهنگ) که بین شعر و موسیقی قرار دارد. بخش کلامی آن در حوزه‌ی شعر و بخش غیرکلامی آن در حوزه‌ی موسیقی است؛ از این رو، سرود را می‌توان فصل مشترک شعر و موسیقی دانست. در سرود، نخست وزن و آهنگ، کودک را جذب می‌کند سپس پیام و محتوای نهفته در آن، در لوح ضمیر کودک می‌نشیند. بخش مهمی از پیام‌های زندگی در طی هفت سال اول حیات کودک از طریق شعرها و سرودها به او انتقال می‌یابد.

شعر ناب کودک باید از ویژگی‌ها و معیارهای خاصی برخوردار باشد که اهم آن‌ها به شرح زیر است:

معیارها

۱- سادگی و روانی

شعر کودک از هر جهت باید ساده، روان و قابل فهم برای کودکان پیش از دبستان باشد. خصوصاً کاربرد کلمه‌ها باید برگرفته از واژگان پایه‌ی کودکان باشد و از هر نوع ترکیب پرهیز شود. ضمناً در معنای کلمه‌ها نیز از طرح مفاهیم انتزاعی و غیر قابل فهم خودداری شود؛ لذا شاعر کودک باید با گنجینه‌ی واژگان پایه‌ی کودک آشنا باشد.

۲- کوتاه بودن

شعر کودک باید کوتاه و قابل حفظ کردن باشد، حتی اگر حفظ کردن آن مدنظر نباشد (مثل قصه‌ی منظوم). در شعر کودک باید از انباشت اطلاعات و حرف‌های پراکنده پرهیز نموده و تنها به یک موضوع پرداخته شود. قصه‌ی منظوم، قصه یا ماجرای است که در قالب شعر بیان شده است؛ به همین سبب، روایتی ترو کمی بلندتر است و حفظ کردن آن مدّ نظر نیست.

۳- زبان

زبان، ابزار کار شاعر است. او با کنار هم چیدن کلمه‌ها می‌تواند مناسب‌ترین شعرهای کودکان را بیافریند. زبان شعری مبتنی بر ایجاز (چکیده‌گویی) است؛ به طوری که شاعر با کم‌ترین کلمه، بیش‌ترین حرف را بیان می‌کند. لازم است مفاهیم آموزشی به جای ارائه‌ی مستقیم، با زبان شعر یعنی به صورت غیر مستقیم ارائه شود. به شاعران کودک توصیه می‌شود که در بیان شعر از کلمات مخفّف (شکسته) استفاده نکنند، مگر در بعضی سرودها و به شرط آن‌که زبان محاوره‌ای آن، عوامانه نگردد؛ زیرا شعر یکی از ابزارها و بسترهایی است که می‌تواند به اصلاح و ارتقای زبان کودک کمک کند.

۴- خیال انگیزی

تخیل مشخصه‌ی عمده‌ی شعر بودن یک اثر است. کاربرد تخیل در شعر کودکان عواملی دارد که یکی از آن‌ها تشبیه است. تشبیه‌ها عموماً باید حسی به حسی باشند؛ یعنی ذهنی نباشند. عامل دیگر، «تشخیص» است که نوعی شخصیت بخشیدن به اشیا و امور است.

۵- ریتم و وزن

همه‌گونه رابطه‌های آوایی کلام، از نوع وزن عروضی و هجایی، قافیه، ردیف، تکریر، واج آرایی و... ریتم و آهنگ شعر را به وجود می‌آورد که باید با نشاط و متناسب با خلق و خوی کودک باشد. هر چه گروه سنی مخاطب پایین تر باشد، کاربرد این عنصر نیز باید پررنگ‌تر باشد.

۶- احساس و عاطفه

لازمه‌ی گیرایی و دل‌نشینی هر شعر، تأثیرگذاری، داشتن احساس و عاطفه و نیز نقش برانگیختگی آن است و این زمانی صورت می‌پذیرد که ما از دنیای کودکان حرف بزنیم و از چیزهایی که آنان هر روز با آن سروکار دارند (محسوسات، ملموسات و مفاهیم آشنا و قابل درک آنان) سخن بگوییم.

۷- ساختار

منظور از ساختار، وجود هماهنگی و پیوستگی بین محور عمودی و افقی شعر است؛ به طوری که همه‌ی اجزا و آحاد آن، با هم پیوندی ارگانیک برقرار کنند و ساختمان واحدی را به وجود آورند. در شعری که دارای ساختار باشد نمی‌توان چیزی اضافه یا چیزی کم کرد.

۸- محتوای آموزشی

شعر کودک باید از محتوایی برخوردار باشد که اولاً متناسب با سن و ذوق کودک باشد، ثانیاً آمیخته با مضامین اسلامی مبتنی بر قرآن و عترت - علیهم‌السلام - باشد و ثالثاً بتواند در طی مراحل رشد، به او کمک کند تا به زندگی خویش جهت‌ارزشی و تربیتی بدهد؛ بنابراین، مفاهیم آموزشی و تربیتی می‌تواند در بطن شعر کودک قرارگیرد اما بیان آن باید بسیار ظریف، هنرمندانه و غیر مستقیم باشد.

۹- تناسب در کاربرد عناصر شعری

اولویت و میزان بهره‌گیری از هر یک از عناصر شعری برای کودکان باید با مخاطبان دیگر متفاوت باشد. در شعر کودک بیش‌تر از همه، ریتم و آهنگ کلمات است که اهمیت دارد؛ بنابراین، عنصر ریتم و آهنگ موزون در شعر کودک کاربرد بیش‌تری نسبت به عناصر دیگر دارد؛ پس می‌توان از عنصر خیال انگیزی بهره گرفت تا ارتباطی معنا دار بین مفاهیم و محتوا برقرار شود.

۱۰- نوآوری و نوجویی

تحریک حس کنجکاوی کودکان و به کارگیری حواس و ادراک آن‌ها جهت کشف جهان پیرامون خود، نتیجه‌ی نگاه نوجوی شاعر است که موجب پرورش ذوق هنری کودکان می‌شود.

توصیه‌ها

- خواندن شعر

الف: به صورت معمولی، مبتنی بر ریتم و آهنگ موزون و متناسب با ذوق و ذهن کودک

ب: به صورت دکلمه و رعایت کشش هجاها و مصوت‌ها.

در شعر کودک، نوع اول کاربرد بیش‌تری دارد اما در دوره‌ی آمادگی باید نوع دوم را هم به کار بگیریم تا سال بعد بچه‌ها در مدارس دچار مشکل نشوند.

- بهره‌گیری از ریتم، نمایش و هم‌خوانی در اجرای شعر جهت تأثیرگذاری بیش‌تر آن
- آوردن کلمه‌هایی که مرتب تکرار می‌شوند (تکریر) و رعایت تناسب ریتم و آهنگ با محتوای شعر
- توجه به فرهنگ دینی، ملی و بومی در چارچوب ارزش‌های دینی، مبتنی بر آموزه‌های قرآن و عترت (ع)

• توجه به زبان طنز و لطیفه پردازی و نشاط و شادمانی

• مشارکت کودکان در خواندن و حتی سرودن شعر

• ذکر مآخذ و منابع و رعایت امانت در رونویسی و نقل مطلب.

نقاشی

به شکل یا طرحی که کودک برای باز آفرینی وقایع، پدیده‌ها و مفاهیم متأثر از ادراکات خود ترسیم کند، نقاشی کودک می‌گوییم.

معیارها

۱- کودک، شکلی را ترسیم کند.

کودک شکلی را ترسیم کند که خود خالق آن بوده است.

۲- کودک متأثر از ادراکات خود نقاشی کند.

ادراکات شامل اندیشه‌ها، احساسات و عواطف کودک است که او تحت تأثیر آن‌ها به انجام نقاشی

می‌پردازد.

۳- شکل ترسیم شده در جهت باز آفرینی وقایع، پدیده‌ها و مفاهیم باشد.

وقتی کودک تحت تأثیر ادراکات خود به نقاشی پردازد، شکل ترسیم شده باید بیانگر واقعه، پدیده یا مفهومی باشد. با این دیدگاه، خط خطی‌های بی‌معنایی که کودک در سال‌های نخستین زندگی ترسیم می‌کند، نقاشی محسوب نمی‌شود.

۴- آزادی عمل و انتخاب کودک رعایت شود.

کودک برای نقاشی کردن متأثر از ادراکات خود به آزادی نیاز دارد. هر قدر کودک، محدود شود حوزه‌ی عمل و انتخاب او نیز محدودتر می‌شود. ممکن است مربی به دلایلی آزادی کودک را محدود کند اما این محدودیت نباید سبب محرومیت او شده و او را از خلاقیت و آفرینش اثر باز دارد.

۵- تناسب سنی کودک در طراحی فعالیت رعایت شود. (رعایت سطح درک، توان کاری و تمایل کودک)

این برنامه برای کودکان دوره‌ی پیش دبستان طراحی می‌شود لذا باید به گونه‌ای باشد که کودک بتواند به آن فکر کند و از عهده‌ی انجام آن بر آید؛ نه آن قدر پیچیده و دشوار باشد که کودک از انجام آن منصرف شود و نه آن قدر ساده باشد که کودک از آن لذتی نبرد و به انجام آن رغبتی نشان ندهد. رعایت توان فکری و جسمی کودک در فعالیت‌ها و هم‌چنین رعایت عواطف کودکان در انتخاب نوع کار و شیوه‌ی اجرا سبب می‌شود تا فعالیت، کودک را به خود جذب کند. هر قدر فعالیت پویا تر طراحی شود، کودک برای انجام دادن کار تا انتها، راغب تر خواهد بود.

۶- ارائه‌ی کلیشه و الگو با حفظ خلاقیت و آزادی کودک

ارائه‌ی الگوهای بصری یا معنایی و کلیشه‌های رایج به کودکان، نباید به گونه‌ای باشد که مانع نقش‌آفرینی ایشان در بازآفرینی ادراکات و تجربیاتشان شود.

۷- زمینه‌ی مناسب برای بروز خلاقیت فراهم شود.

در برنامه‌ی طراحی شده، لازم است به امکان و آگرایی موضوع یا تکنیک و تناسب سطح دشواری این دو توجه شود. فعالیت به گونه‌ای طراحی شود که کودک ضمن انجام آن با سؤالات گوناگونی مواجه شود که فقط برای او ایجاد شده است؛ در این صورت، کودک ضمن تلاش برای حل مسائلی که برایش ایجاد شده است به لذت کشف و کسب تجارب تازه دست می‌یابد و از این طریق زمینه‌های رشد و بروز خلاقیت او فراهم می‌شود.

نکته‌ها:

۱- معیارهای ۱ و ۲، را معیارهای نقش‌آفرینی می‌گوییم.

۲- معیارهای ۱، ۲ و ۳ مشخص می‌کنند که آیا یک فعالیت نقاشی است یا نه. عدم وجود هر یک از آن‌ها سبب می‌شود تا فعالیت "نقاشی" نباشد.

۳- معیارهای ۴-۷، معیارهای آموزشی است. در صورتی که هر یک از آن‌ها رعایت نشود، اگر چه فعالیت نقاشی باشد ولی آموزشی نیست.

۴- رعایت معیارهای زیر سبب می شود تا فعالیت طراحی شده مناسب باشد؛ زیرا در این صورت، بقیه‌ی معیارها نیز خود به خود رعایت خواهند شد:

- نقش آفرینی (۱)

- رعایت آزادی برای کودکان (۴)

- رعایت تناسب سنی (۵)

- فراهم کردن زمینه‌ی بروز خلاقیت (۷).

۵- تمامی معیارهای فوق باید در طراحی فعالیت رعایت شوند. گرچه می توان از هر معیار، که در یک طیف صفر تا صد قرار دارد، در حد مشخصی بهره برد اما این حد نباید آن قدر کم باشد که به محرومیت فعالیت از معیار منجر شود.

توصیه ها

رعایت توصیه های زیر سبب ارتقای کیفیت آموزش و بالا بردن میزان تأثیر آن بر کودک خواهد شد.

❖ پویایی فعالیت

فعالیت پویا، فعالیتی است که کودک را به ادامه ی کار ترغیب می کند و باعث می شود او از انجام فعالیت بدون محرک خارجی لذت ببرد. کودک در یک فعالیت پویا داوطلبانه کار می کند و تمایل دارد کار را ادامه دهد. تغییر و تنوع در شیوه ی اجرا ، انتخاب فضای مناسب برای اجرا، تکنیک و مواد مناسب، وجود مسئله در موضوع یا تکنیک و تلاش کودک در جهت حل و رفع آن، تحریک حس کنجکاوی او و طراحی فعالیت به روش بازی از عوامل پویایی فعالیت است .

❖ وجود مقدمه (پیش زمینه) برای فعالیت

وجود مقدمه برای هر فعالیت، سبب می شود کودک برای درک بهتر فعالیت آماده شود، به آن دل ببندد، برای او سؤال های لازم ایجاد شود و بتواند از عهده ی کار برآید. فعالیت مقدماتی نباید آن قدر طولانی شود که فعالیت اصلی تحت الشعاع قرار بگیرد یا کودک دیگر میلی به انجام فعالیت اصلی نداشته باشد.

❖ تلفیق با سایر فعالیت ها (فعالیت تکمیلی)

قبل از برنامه، هنگام اجرا یا پس از آن می توان از فعالیت های دیگر (کاردستی ، شعر ، قصه ، نمایش خلاق و ...) به منظور تکمیل یا تقویت فعالیت اصلی بهره برد. در استفاده از سایر فعالیت ها باید مراقب بود تا اصل برنامه گم نشود و کودک به سبب خستگی به انجام نقاشی بی رغبت نشود.

❖ استفاده از فعالیت فردی، گروهی و جمعی در فعالیت ها

انتخاب شیوه ی انفرادی، گروهی یا جمعی با توجه به شرایط برنامه صورت می گیرد؛ معمولاً هر قدر کار جمعی تر باشد، پویاتر می شود. از آن جا که کودک به مهارت های فردی و جمعی (هر دو دسته) نیاز دارد، سعی شود در فعالیت های نقاشی در یک واحد یادگیری از انواع شیوه ها استفاده شود.

❖ پرهیز از مقایسه‌ی آثار

منظور از مقایسه‌ی اثر یک کودک با سایرین؛ بر پایهی مسابقات نقاشی، توجه خاص مربی به یک نقاشی، انتخاب و گلچین کردن آثار یک کودک یا برخی کودکان است که سبب می‌شود کودک نسبت به خود بی‌اعتماد شود، ضمن آن که متوجه علت این انتخاب نیز نمی‌شود.

❖ توجه به جای تشویق‌های لفظی یا مادی

گرچه تأثیر تشویق‌های لفظی و مادی سریع است ولی اثر آن نیز به سرعت از بین می‌رود. این گونه تشویق‌ها، تنها در راه اندازی کودکانی که در ترسیم نقاشی دچار مشکلاتی‌اند، مؤثر است. رعایت نکاتی چون توجه کردن (نگاه کردن به نقاشی کودک)، درخواست از کودک برای توصیف کردن نقاشی خودش، اشاره به نکات مثبت کار و برپایی نمایشگاه از نقاشی کودکان همواره اثری مفید و پایدار دارد و باعث ایجاد اعتماد کودک نسبت به خود می‌شود.

❖ اهمیت دادن به فرایند انجام فعالیت

آن چه مهم است نفس کار است نه محصول و اثر تولید شده؛ زیرا در فرایند کار است که کودکان تجارب تازه و کشف‌های لازم را کسب می‌کنند.

❖ توجه به نقش‌های جنسیتی کودکان

در ارائه‌ی موضوع یا الگو باید تلاش کرد خلاقیت کودک در بستر نقش‌های جنسیتی نیز آشکار شود.

❖ برپایی نمایشگاه از تمامی آثار

این کار سبب می‌شود تا کودکان علاوه بر آن که احساس کنند به آثار آن‌ها توجه شده، از یکدیگر نیز ایده بگیرند اما باید مراقب بود کودکان صرفاً برای شرکت در نمایشگاه اقدام به نقاشی نکنند.

❖ استفاده از فعالیت‌های کلامی

انجام بحث و گفت‌وگو در فعالیت‌های مقدماتی برای آماده‌سازی کودکان، توصیف اثر خود در هنگام نقاشی یا پس از آن برای مربی یا برای دوست خود، هم‌چنین اظهار نظر در مورد آثار دوستان دیگر سبب می‌شود که کودکان در توصیف کردن و اظهار نظر کردن تمرین داشته باشند.

* استفاده از نقاشی «آزاد و موضوعی» در یک واحد کار

استفاده‌ی متناوب از نقاشی آزاد و موضوعی ضروری است؛ لازم است فرصت‌هایی فراهم شود که هم کودک بتواند آزادانه موضوعی را برای نقاشی خود انتخاب کند و هم بتواند در چارچوب موضوعی که به او پیشنهاد می‌شود، فکر کند. در روش آزاد پس از انجام فعالیت‌های مقدماتی (مشاهده، بحث و گفت‌وگو و...)، می‌توان از کودکان خواست هر چه دوست دارند، بکشند. در این صورت، کودک آزاد است در ارتباط یا بی‌ارتباط با موضوع مقدماتی نقاشی کند. در روش موضوعی ممکن است موضوع نقاشی، یک مفهوم یا یک شیوه‌ی اجرا (تکنیک) باشد. خوب است در یک واحد کار، کودک انواع ابزارها و شیوه‌های کار (تکنیک‌ها) را تجربه کند.

در انجام فعالیت‌های مقدماتی، مانند بحث‌وگفت‌وگو و هم‌چنین در روش موضوعی، توجه به واحدهای یادگیری و تلفیق موضوعات آن‌ها ضروری است. در این مورد بهره‌گیری از مضامین قرآنی و داستان‌های تربیتی - اخلاقی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

❖ استفاده از ابزار و مواد مناسب و در دسترس

لازم است ابزار و موادی برای نقاشی کودک پیشنهاد شود که دسترسی به آن‌ها آسان باشد، ضمن آن که دارای خصوصیتی چون دوام، اثرگذاری سریع، نرم بودن در زمان اثرگذاری، درخشندگی و شدت بالای رنگ بوده و تعداد آن‌ها نه آن قدر کم باشد که کودک از انتخاب محروم شود و نه آن قدر زیاد باشد که کودک نداند کدام را انتخاب کند.

❖ کاربرد حواس در فعالیت

در زمان مشاهده‌ی پدیده‌ها و اجرای فعالیت‌ها هر چه حواس بیش تری از کودکان به کار گرفته شود، آن‌ها به ادراک بهتری دست خواهند یافت و هر چه حواس کودک بیش تر تقویت شود، ادراک او از جهان هستی بیش تر خواهد شد.

❖ تحریک خیال

نقاشی بدون به کارگیری خیال، بی روح خواهد بود. موضوع فعالیت نباید به گونه‌ای باشد که کودک صرفاً یک موضوع شناختی و محدود را ترسیم کند. اجازه‌ی دخل و تصرف و تغییر در واقعیت، به کودک کمک خواهد کرد تا قوه‌ی تخیل خود را به کار گیرد.

به اشیای حجمی که کودک با تأثیر از افکار، احساسات یا تمایلات خود، آن را می‌سازد، "کاردستی" می‌گویند. تعریف حجم: جسمی که دارای طول، عرض و ارتفاع است و نور نقش تعیین‌کننده در بیان شکل آن دارد.

معیارها

۱- شیئی توسط کودک ساخته می‌شود.

کودک با تجسم موضوعی در ذهن خود، ابزار و موادی را گرد می‌آورد و بر اساس همان طرح ذهنی، شیئی را می‌سازد؛ در کاردستی، فرایند ساخت و ساز است که مورد توجه است؛ برای مثال، فقط بریدن کاغذ کاردستی محسوب نمی‌شود.

۲- حجم ساخته شده زائیده‌ی ادراکات، فنون و مهارت‌های دستی کودک است.

دست ساخت‌های کودک از دو منظر قابل توجه است:

الف- بُعد بیانی: کودک زمانی که به ساخت و ساز می‌پردازد، آنچه را قبلاً در ذهن خود مجسم کرده خلق می‌کند.

ب- توان فنی و مهارتی کودک: ظرفیت و توان فنی و مهارتی کودک در نزدیک شدن دست ساخته‌های او به ذهنیتش تأثیر بسزایی دارد.

تذکر: نباید فراموش کرد که آموزش فنون و مهارت‌ها در جهت تقویت بیان کودک اند و به تنهایی ارزش چندانی ندارند.

نکته: به فعالیتی کاردستی کودک می‌گویند که دو معیار فوق (معیارهای تعریف) را دارا باشد.

۳- آزادی عمل کودکان

کودک چه در مرحله‌ی طرح ذهنی و چه در مرحله‌ی ساخت، باید آزادی عمل داشته باشد؛ زیرا تصمیم‌گیری با کودک است که چه بسازد و چگونه بسازد. لازم به ذکر است که دادن موضوع، تعیین نحوه انجام فعالیت و... باید به گونه‌ای باشد که آزادی عمل کاملاً از کودک گرفته نشود.

۴- تناسب فعالیت با ویژگی‌ها و توانایی‌های سنی کودکان

فعالیت کاردستی از سه جنبه‌ی مهارتی (توانایی انجام)، رشد ذهنی (درک) و رشد عاطفی (جذابیت) باید متناسب با سن کودک باشد. کودکان فعالیت‌های خیلی ساده را که در آن احساس بیهودگی کنند، دوست ندارند. از طرفی، فعالیت‌های دشوار آن‌ها را مأیوس و دلزده می‌کند. توجه به اصل از ساده به مشکل و رعایت پیش‌نیازها، در ارتقای توانایی‌های کودکان بسیار مؤثر است. مهارت‌های کودک را باید به تدریج و با برنامه تقویت کنیم. موضوع فعالیت باید در ظرف ادراک کودک جا بگیرد؛ یعنی کودک، توانایی ادراک آن را داشته باشد و در نهایت، رابطه‌ای که فعالیت با عاطفه و تمایلات کودک برقرار می‌کند موجب جذابیت آن شده و کودک ناخودآگاه به انجام فعالیت ترغیب می‌شود.

۵- فراهم آوردن زمینه‌ی مناسب برای بروز خلاقیت

در سال‌های پیش از دبستان، کودکان از فعالیت‌هایی که به کشف مواد و لوازم هنری منجر می‌شود، لذت می‌برند؛ بنابراین، باید به کودکان فرصت داده شود تا کار خود را بدون دخالت بزرگ‌ترها دنبال کنند و نیاز خلاقه‌ی ذاتی خود را برآورده سازند.

۶- پرهیز از ارائه‌ی الگو و کلیشه

ارائه‌ی کلیشه‌های ذهنی و الگوهای عملی با توجه به تجارب اندک کودکان، می‌تواند بروز خلاقیت را آسیب پذیر کند؛ بنابراین، به همه‌ی کودکان باید فرصت داد تا ساختن را تجربه کنند.

نکته‌ها

۱- برای مثال، تصویر ذهنی هر یک از کودکان از "درخت" با دیگری فرق دارد. دادن یک الگو یا کلیشه کردن یک مدل از درخت، امکان بروز خلاقیت را از آن‌ها می‌گیرد. یک فعالیت طبق معیارهای ۱ و ۲ کاردستی محسوب می‌شود ولی برای این‌که به لحاظ آموزشی هم فعالیت مناسب باشد، رعایت معیارهای ۳ تا ۶ لازم است.

۲- هر یک از معیارهای ۳ تا ۵ به طور نسبی در فعالیت لحاظ می‌شود؛ برای مثال، آزادی عمل کودک معیاری متغیر است. فعالیت می‌تواند کاملاً آزاد باشد یا با موضوع و این آزادی محدود شود. نکته‌ی مهم این است که تغییر هر یک از این معیارها به مرز بحرانی و غیر قابل قبول نرسد.

۳- در فعالیت آموزشی به شرط در نظر گرفتن معیارهای یاد شده می‌توان از برخی دستورالعمل‌ها استفاده کرد.

مثال: فعالیت **اریگامی** (کاغذ و تا) به طور عمده به چند دستورالعمل اولیه نیاز دارد که اگر به بروز خلاقیت منجر نشود و کودک فقط با پیروی از دستورات مربی بتواند یک شیء کاغذی بسازد، ادراک کودک دخالتی در کار او نداشته است؛ لذا فعالیت قابل قبولی نخواهد بود ولی می‌توان همین فعالیت را به صورت خلاق طراحی کرد تا کودکان بر پایه‌ی ادراک خود ساخته‌هایشان را تکمیل کنند. (با استفاده از دستورالعمل‌های ساده پایه‌ی مهارتی ایجاد می‌شود تا کودک با ایده و خلاقیت خود به ادامه‌ی کار بپردازد).

۴- در این گروه سنی، هر نوع استفاده از مواد، ابزار یا روش جدید برای ساختن کاردستی می‌تواند یک روش (تکنیک) به حساب آید؛ مثلاً استفاده از دور ریختنی‌ها می‌تواند روش (تکنیک) یک فعالیت باشد.

۵- باید به کودکان کمک کرد که خلاقیت خویش را با توجه به نقش‌های جنسیتی نیز بتوانند ارائه دهند.

توصیه ها

- توجه به پویایی و مشارکت هر چه بیشتر کودک

کودکان معمولاً به انجام کاردستی و کسب تجربه، علاقه مندند ولی فعالیتی پویاست که ذهن و جسم کودک را هر چه بیشتر درگیر کند. ایجاد سؤال و مسئله در ذهن کودکان، ارائه‌ی فعالیت از طریق حل مسئله، بالا بردن مشارکت کودکان از طریق آماده کردن وسایل، مشارکت در انتخاب موضوع و... می تواند به پویایی بیشتر فعالیت بینجامد.

- وجود فعالیت های مقدماتی و ایجاد پیش زمینه ی ذهنی

انجام فعالیت های مقدماتی و زمینه سازی، ضمن ایجاد فضای مناسب برای شناخت، کنجکاوی، مشاهده و... کودک را به لحاظ ذهنی، عاطفی و مهارتی برای ورود به فعالیت اصلی آماده می سازد. گاهی انجام فعالیت قبلی مثل شعر، قصه، نمایش خلاق، بازی و... خود می تواند زمینه ای برای ورود به فعالیت بعدی به حساب آید. در این مورد با توجه به آشنایی کودکان با اشعار و داستان‌های قرآنی، استفاده از برخی عناصر موجود در این داستان‌ها مانند کشتی حضرت نوح-علیه‌السلام-، گهواره‌ی کودکی حضرت موسی- علیه‌السلام-، کعبه و... و نیز ساختن جلد، رحل و نشانگر خطوط قرآن کریم مناسب و مفید است.

- توجه به فعالیت های فردی و گروهی به صورت متناسب در یک واحد کار

فعالیت های فردی و گروهی هر یک مزایایی در جهت پرورش کودک دارند؛ بنابراین، پرداختن به هر دو جنبه و رعایت تناسب با موضوع و روش (تکنیک) کار در طول یک واحد آموزشی، مفید و مؤثر خواهد بود.

- تعادل در کار موضوعی و آزاد

همان طور که آزادی در موضوع فعالیت، مفید خواهد بود، محدودیت در موضوع نیز گاهی در جهت پرورش مهارت ها لازم است. از طرفی، باید توجه داشت زمانی که موضوع، آموزش روش (تکنیک) یا... در فعالیت مورد نظر است، وجود محدودیت های دیگر نباید به آزادی عمل یا خلاقیت کودک صدمه بزند.

- تحریک خیال

فعالیت کاردستی باید به گونه‌ای طراحی شود که کودک ضمن به کارگیری مشاهداتش از تخیل خویش نیز در ساخت کاردستی بهره گیرد؛ مثال:

فعالیت ۱: به کودک گفته می شود که درخت را تماشا کند و بعد آن را با خمیر بسازد.

فعالیت ۲: کودکان را کنار درخت می بریم و درباره ی درخت، خاطره و قصه می گوئیم، بعد از کودک می پرسیم: «به نظر شما اگر روی ماه درخت درآید چه شکلی است؟». بعد از او می خواهیم آن را بسازد. در فعالیت اول، هدف طراح فقط بیان مشاهدات کودک بوده و تخیل او محدود شده است.

در فعالیت دوم (فعالیت مناسب)، مشاهده ی عینی درخت صورت گرفته و طراح آمیزه‌ای از خیال و مشاهده را از کودک خواسته است. در این فعالیت به تخیل، حس و شناخت به طور متعادل توجه می شود.

- آشنا کردن کودک با ابزار، مواد مختلف، امکانات و محیط اطراف
- کودک فرصت می خواهد ضمن تمرکز روی ساختن، به شناخت محیط اطراف نیز پردازد؛ سپس
موادی از قبیل سنگ، گل، هسته، پر، چوب، برگ و... را جمع آوری کرده و در کار از آن‌ها استفاده کند.
- توجه به کاربرد و تقویت حواس و ایجاد هماهنگی بین اندام‌ها
- کودکان در هنگام ساختن کاردستی به طور ناخودآگاه از حواس خود استفاده می‌کنند، ضمن آن که
این فعالیت، موجب تقویت مهارت‌ها و هماهنگی بین اندام‌های مختلف آن‌ها می‌شود. فعالیت مناسب،
کودک را در جهت به کارگیری دقیق‌تر و بیش‌تر حواس هدایت می‌کند.
- بر پایی نمایشگاه از تمامی آثار (عدم انتخاب آثار)
- برپایی نمایشگاه از تمام کارهای کودکان و بدون گزینش، می‌تواند به آنان در جمع بندی کلی از
موضوع کمک کند. کودک تجربه‌های دیگران را می‌بیند و تجزیه و تحلیل می‌کند.
تذکر: گزینش آثار در حقیقت گزینش شخصیت و توانایی کودکان است و تأثیر مطلوبی نخواهد داشت.
- بحث و گفت‌وگو و امکان توصیف اثر خود و دیگران
- وجود فضای بحث و گفت‌وگو و توصیف آثار، در جهت تقویت مهارت‌های بیانی کودکان و بالا
بردن درک هنری آن‌ها حائز اهمیت است. کودکی که خود تجربه‌ی کار با گل را داشته حالا می‌تواند در
مورد یک سفال یا ... نظر بدهد.
- عدم مقایسه‌ی آثار
- چون مشاهدات، ادراکات و توانایی‌های کودکان متفاوت است، بدیهی است دست ساخته‌های آنان
نیز متفاوت خواهد بود؛ در نتیجه، محصولات نهایی آن‌ها را نباید با هم مقایسه کرد.
- توجه به فرایند کار نه محصول (پذیرش تنوع در محصولات)
- کودکان در فرایندکار شاید بارها چیزی را خراب کنند و دوباره بسازند؛ این امر به غنی شدن حوزه‌ی
تجربه و شناخت آن‌ها کمک می‌کند؛ بنابراین، تأثیر فرایندکار در رشد کودک بسیار بیش‌تر از محصولی است
که ساخته می‌شود.
- توجه به استفاده‌های کاربردی و تلفیقی از ساخته‌های کودکان
- گاهی می‌توان از ساخته‌های کودک برای بازی، تزئین محیط، جای وسایل، نمایش دادن، هدیه دادن
و... استفاده کرد؛ مثلاً در مراسم و جشن‌ها، استفاده‌ی تزئینی از کاردستی‌های کودکان می‌تواند آن‌ها را به
شوق آورد (تخلیه‌ی احساسی).
- در انتخاب ابزار و مواد باید به نکات زیر توجه کرد:
- الف: استفاده از آن راحت باشد.
- ب: از رنگ‌های شاد و متنوع استفاده شود.

پ: تهیهی آن آسان و در دسترس باشد.

ت: از کیفیت مطلوب برخوردار باشد.

ث: مقدار آن نه خیلی زیاد باشد که کودک را بی قید سازد و نه خیلی کم باشد که کودک نگران تمام شدن آن باشد.

• توجه به کار (فعالیت) کودک به جای تشویق های مادی و لفظی

بهترین تشویق برای کودک، توجه به کار اوست؛ به این ترتیب، کودک متوجه می شود تلاشی که انجام می دهد، برای ما ارزشمند است و به ادامه ی کار ترغیب می شود و فعالیت برای خود او نیز با ارزش خواهد بود.

در این صورت است که کودک برای انگیزه ی درونی خود کاردستی می سازد نه به دلیل تشویق های مادی و لفظی مربی .

تذکر: به کار بردن همه ی توصیه ها در یک فعالیت ضرورتی ندارد بلکه استفاده از آن ها در جهت بهبود کیفیت آموزشی مد نظر است.

به کلیه فعالیت‌هایی که کودک از روی میل و رغبت و با شور و اشتیاق انجام می‌دهد، بازی اطلاق می‌شود. بازی دارای قانون و مقررات بوده ولی تحمیلی نیست. بازی فعالیتی است که عنصر تفریح در آن موجود و دارای شرط مطلوب باشد. (شرط مطلوب شرطی است که انجام آن از کودک خواسته شده است).

معیارها

- ۱- فعالیت باید متناسب با ویژگی‌ها، نیازها و توانایی‌های کودکان باشد.
- ۲- هماهنگی بین اندام‌های مختلف بدن و پرورش مهارت‌های حسی - حرکتی (راه رفتن، دویدن، پرتاب کردن، پریدن و...)
- ۳- توجه به تقویت دقت و تمرکز و عکس‌العمل به موقع و پرورش خلاقیت لازم است بازی علاوه بر تقویت دقت و تمرکز، زمینه‌های رشد خلاقیت، اعتماد به نفس، تصمیم‌گیری فردی، نگاه تازه و جدید به دنیای اطراف، کشف و حل مسئله، پاسخ به موقع و... را فراهم آورد.
- ۴- دارا بودن تعبیر منطقی (معنا و مفهوم)
- فعالیت‌ها و رفتارهای موجود در بازی باید تعبیر منطقی داشته باشد؛ برای مثال، در بازی «گرگ به هوا» وجود تعبیر منطقی گرگ و گوسفند دلیل تعقیب و گریز آن دو است.
- ۵- وجود رابطه‌ی منطقی بین بخش‌های مختلف بازی
این بخش موجب درک و عملکرد خوب کودک و انسجام و جذابیت بازی می‌شود.
مثال: ارتباط و هماهنگی که بین گفتن نام پرنده و کلمه‌ی «پر» و بالا بردن دست در بازی «کلاغ پر» وجود دارد.
- ۶- پرهیز از ارائه‌ی روش‌های نامناسب در برخورد با کودکان ناموفق:
بازی باید به گونه‌ای طراحی شود که بر اعلام برنده و بازنده تأکید زیادی نشود. لازم است طراح بازی به این نکته توجه کند که کودکی که توان انجام درست فعالیت را ندارد، نباید مدت طولانی از بازی اخراج شود؛ چون فرصت کسب مهارت را از دست خواهد داد. پیشنهاد می‌شود در صورت عدم موفقیت کودک، نقش جدیدی به او داده یا انجام فعالیتی به او واگذار شود.

توصیه ها

- لازم است در طراحی بازی ها از عناصری چون ریتم، نقش پذیری، شعر، تحرک و جنب و جوش که مورد علاقه ی کودکان است و سبب جذابیت بازی می شود، استفاده ی مناسب شود.
- گرد آوری و ارائه ی بازی های بومی و سنتی متناسب با سن مخاطبان، در حفظ فرهنگ بومی مؤثر بوده و با روحیات کودکان آن محل نیز سازگار است. در ضمن استفاده از زبان، اعتقادات و باورها، لباس، گیاهان و عناصر طبیعی هر محل در تولید بازی ها به نوعی از توجه به عناصر بومی و محلی محسوب می شود.
- بازی های گروهی و جمعی، موجب اجتماعی شدن کودک و کسب مهارت لازم در برخوردهای اجتماعی می شود. در این گونه بازی ها تمام کودکان درگیر و فعال اند؛ به دلیل وجود این گونه مزایا طراحی و استفاده از بازی های جمعی و گروهی در این دوره توصیه می شود.
- طراحی بازی ها باید به گونه ای باشد که ضمن ایجاد رقابت سازنده و سالم، سبب همکاری در گروه شود و کمک کردن، مشارکت و مسئولیت پذیری را گسترش دهد تا متناسب با دوره ی سنی، صفات نیک اخلاقی مانند همدلی با دیگران، محبت، گذشت، کنترل عواطف، پذیرش واقعیات به هنگام شکست و پیروزی، بردباری و رعایت نوبت و ... را تقویت کند.

نمایش خلاق

نمایش خلاق یک روند علمی و گروهی کار با کودک است که در آن، مربی با تشخیص توانایی ها و نیازهای کودکان و با کمک خودشان، مفهومی را در قالب نمایش به صورت غیر مستقیم آموزش می دهد. نمایش خلاق، یک تمرین برنامه ریزی شده برای یادگیری کودک و وسیله ای برای بیان آزادانه ی ایده ها، احساسات و رفتارهای اوست.

نمایش خلاق، یک فعالیت لذت بخش است که در آن، کودکان به واسطه ی حرکت، پانتومیم، بدیهه گویی، نقش بازی کردن و شخصیت پردازی را به طور تجربی می آموزند.

نمایش خلاق، راهی برای بهره گیری از هنر در آموزش است و به منزله ی یک شیوه ی مطلوب یادگیری است و در عین حال باعث رشد شخصیت و پرورش ذهن و خلاقیت کودکان می شود.

در نمایش خلاق، ساخت یک قصه یا نمایش در سطح حرفه ای و مطلوب هدف نیست بلکه کیفیت مسیری که کودک به همراه مربی طی می کند و مشارکت او در تمام مراحل مورد نظر است.

معیارها

۱- فعالیت، مطابق با تعریف نمایش خلاق باشد.

نمایش خلاق یک روند علمی و گروهی کار کودک است که در آن، مربی با تشخیص توانایی ها و نیازهای کودکان و با کمک خودشان، مفاهیمی را در قالب نمایش (بازیگری و نقش بازی کردن) به صورت غیر مستقیم آموزش می دهد.

۲- فعالیت باید، متناسب با ویژگی ها و توانایی های سنی کودکان طراحی شود.

۳- انتخاب موضوع در راستای اهداف این برنامه باشد.

در بیان موضوع و محتوای نمایش باید اولاً به نقش های جنسیتی کودکان توجه کرد، ثانیاً به رشد تربیتی کودک مبتنی برآموزه های دینی توجه ویژه کردو ثالثاً، موضوع برای کودک قابل درک و فهم باشد.

۴- در نمایش خلاق، روند فعالیت مهم تر از نتیجه ی آن است.

در نمایش خلاق، آماده شدن یک قصه یا نمایش در سطح حرفه ای و مطلوب، هدف نیست بلکه مهم تر از آن، ارزیابی کیفیت مسیری است که کودک به همراه مربی طی می کند و در تمام مراحل کار، مشارکت مستقیم دارد .

نکته: هدف از نمایش خلاق، تربیت هنرمندان حرفه ای نیست.

۵- در نمایش خلاق، تأکید بر امکانات و تجهیزات نیست.

نمایش خلاق، تنها به یک گروه کودک، یک مربی واجد شرایط (خلاق و همراه با کودک در تمام مراحل و نه فرمان دهنده) و فضایی که بتوان در آن به راحتی فعالیت کرد نیاز دارد.

نکته: چون در نمایش خلاق تأکید بر نقش آفرینی کودک است. وجود امکاناتی مثل لباس خاص نمایش، وسایل صحنه، گریم، موسیقی و... ضروری نیست. در صورت وجود این گونه امکانات در مراکز آموزشی می توان از آنها استفاده کرد.

۶- در نمایش خلاق باید آزادی عمل نسبی برای کودک وجود داشته باشد.

دادن آزادی عمل به کودک ضمن ایجاد احساس امنیت باعث می شود که او با یک حقیقت روبه رو شود، آن را جست و جو کرده و بر اساس یافته های خود عمل کند این، فرصت مناسبی برای کسب تجربه و بیان خلاق توسط اوست .

نکته: آزادی عمل نسبی به این معناست که کودک در چارچوب برنامه ی کلاس آن چه را مربی از او خواسته است، به دلخواه نمایش داده یا بیان کند.

۷- گسترش عنصر تخیل

اگر توانایی به تصور در آوردن آن چه وجود ندارد را تخیل بنامیم، نمایش خلاق باید بتواند تخیلات کودکان را هدایت و گسترش دهد و به امور عینی نزدیک کند. هم چنین باید بتواند برخوردهای عملی و عینی کودک را با واقعیت دنیای پیرامونش بیش تر و نزدیک تر کند .

۸- نمایش خلاق، باید بتواند باعث برانگیختن، تقویت و پرورش خلاقیت کودک شود.

در نمایش خلاق، توجه به بداهه پردازی و خلق کردن در لحظه، باعث برانگیختن خلاقیت شده و استفاده از اعضای بدن و صدا در اجرای نمایش خلاق توسط کودک، تکرار و تداوم آن و همراهی به موقع و مناسب مربی در نمایش خلاق موجب تقویت و پرورش خلاقیت می شود.

۹- نمایش خلاق، متن از پیش تعیین شده ندارد و اساس کار بر بدیهه سازی (بداهه پردازی) است.

در نمایش خلاق، همه چیز در لحظه و با کمک خود کودکان خلق می شود. متنی برای حفظ کردن وجود ندارد و متنی که از قبل تهیه می شود، شرح فعالیتی است که مربی آن را بر اساس موضوع واحد کار و در نظر گرفتن تعداد و نوع تمرینات تهیه می کند و چگونگی اجرای تمرینات به عهده ی خود کودکان است.

۱۰- مشارکت همه ی کودکان در تمام مراحل فعالیت

در نمایش خلاق مشارکت کودکان لازم و ضروری است. آن ها در مراحل مختلف فعالیت (بحث و گفت و گو، اجرای تمرین ها، قصه سازی و نمایش دادن آن) در کنار مربی مشارکت مستقیم و غیر مستقیم دارند. ضروری است تمام کودکان در فعالیت شرکت کنند و کودکی منفعل نباشند.

نکته : در نمایش خلاق همه ی کودکان، شرکت کننده، اجرا کننده و تماشاگرند.

توصیه ها

- در نمایش خلاق، مربی نقش راهنما و هدایت کنندگی را داشته و مسئولیت طراحی و سازماندهی تمرین ها را به عهده دارد و نباید الگوی حرکتی به کودکان بدهد.
- فعالیت باید به گونه ای طراحی شود که کودکان در حین انجام فعالیت به مفاهیم تربیتی، اخلاقی و آموزشی دست یابند و از مستقیم گویی پرهیز شود. کودکان، در هر تمرین نکاتی می آموزند، در نتیجه به جمع بندی یا مرور مطالب آموزشی در انتهای فعالیت نیازی نیست.
- تمرینات باید از ساده به پیچیده، از بی کلام به با کلام (خرده نمایش ها) و از فردی به جمعی طراحی و اجرا شود.
- در نمایش خلاق، مربی باید به جذابیت و شاد بودن فعالیت و هم چنین جنبه ی سرگرم کنندگی اجرای آن توجه کند.
- در نمایش خلاق، مربی به کودکان کمک می کند تا (اصل فاصله گذاری) را رعایت کنند؛ یعنی، کودکان و مربی، حرکتی پاندولی و نامنظم بین نقش و خودشان دارند. چون نمایش خلاق یک

جریان آموزشی است در این حرکت پاندولی مطالب آموزشی به راحتی رد و بدل می شود، ضمن این که بر عدم پرورش بازیگران حرفه ای تأکید می شود.

- مربی لازم است در حین اجرای فعالیت با کودکان و همچنین تعامل کودکان با یکدیگر به طور عملی و تا حد امکان غیر مستقیم به ارزش ها و موضوعات تربیت اسلامی و همچنین به ارزش تربیتی نمایش خلاق توجه کند.
- مربی باید زمینه مناسب جهت شکوفایی نقش های جنسیتی را برای کودکان مهیا کند.

مشاهده

مشاهده فرایندی است که از طریق آن به پدیده های محیط اطراف توجه می کنیم. مشاهده ی توصیفی برای یک واقعیت، بدون هرگونه تلاش برای تفسیر آن است. همچنین نخستین گام در پژوهش، آزمایش و انجام قضاوت است. پرورش مهارت مشاهده، سبب می شود که کودکان به طور آگاهانه در جست و جوی اطلاعاتی باشند که بر دانش آن ها می افزاید. از مهم ترین اعمالی که نشان دهنده ی مشاهده ی علمی است، می توان استفاده از حواس مختلف / به کارگیری وسایل کمکی برای مطالعه ی دقیق تر (ذره بین و...) / توجه به جزئیات مربوط به جسم، پدیده و موضوع و ارتباط آن ها با محیط اطراف / توجه به ترتیب و توالی وقایع را نام برد.

اهداف

- مشاهده ی پدیده های طبیعی، راهی برای توجه به آفرینش آفریدگار یکتا و شکر نعمت های اوست.
- مشاهده راهی برای افزایش دانش محسوب می شود.
- مشاهده می تواند موجب ایجاد سؤال و انگیزه برای جست و جوی پاسخ مورد نظر باشد.
- مشاهده می تواند انگیزه ای برای شروع یک تحقیق باشد.
- مشاهده موجب بسط و گسترش اطلاعات در باره ی جنبه های مختلف یک موضوع می شود.

معیارها

- طرح پرسش مناسب
- با طرح پرسش های مناسب، انگیزه ی کودکان برای مشاهده ی دقیق تر، بهتر و بیش تر بالا می رود. توجه دادن به زیبایی ها، نظم و فواید مخلوقات الهی، زمینه های لازم برای شکوفایی فطرت الهی کودک است.
- طرح ریزی مناسب برای جمع آوری شواهد درباره ی یک موضوع یا رویداد
- دادن فرصت کافی برای مشاهده ی آزاد، فرصت برای بحث در باره ی مشاهدات و ترتیب دادن مشاهده ی مجدد، سبب می شود شواهد بیش تر، دقیق تر و معتبرتری در اختیار کودکان قرار گیرد.
- برقراری ارتباط بین اجزای پدیده های مورد مشاهده و توجه به جنبه های مختلف آن

با ارائه‌ی راهنمایی‌های مشخص، به کودکان کمک کنیم تا بتوانند از مشاهده‌ی سطحی بگذرند و به مشاهده‌ی جزئیات و روابط پردازند.

• ایجاد زمینه برای بحث و گفت و گو

کودکان از این طریق می‌توانند حاصل مشاهدات خود را برای یکدیگر تعریف کنند. هم‌چنین می‌توان فرصت‌هایی فراهم کرد تا آن‌ها بتوانند ضمن توصیف مشاهدات، به پیش‌بینی فرایندهای مشابه و پیشنهادفرضیه پردازند و هم‌چنین درباره‌ی فواید، زیبایی‌ها و نظم موجود در مخلوقات الهی گفت و گو کنند.

گردش علمی - تربیتی

گردش علمی - تربیتی، فعالیتی است که برای درگیر ساختن کودکان با تجربیات یادگیری نوآورانه و مشارکتی، در محیطی جدید طراحی شده است. گردش علمی - تربیتی، معلمان را قادر می‌سازد تا یادگیری کودکان را از داخل کلاس، به جامعه‌ی بزرگ‌تر (بیرون از کلاس) گسترش دهند. این نوع گردش‌ها برای کودکان، مانند آزمایشگاهی است که یادگیری در آن، از طریق فعالیت‌های جدید در محیط‌های غنی شکل می‌گیرد.

اهداف

- جمع‌آوری اطلاعات از منابع
- عینیت بخشیدن به آموزه‌های دینی و توسعه‌ی درک آن‌ها از طریق تجربه‌کردن مصادیق و مظاهر آن‌ها در جامعه
- برقراری ارتباط بین آموزش‌های مدرسه‌ای و آموزه‌های محیطی، اعم از طبیعی، فرهنگی و اجتماعی
- توسعه‌ی مهارت‌های ارتباط با دیگران و کار جمعی
- آشنایی با اماکن و آثار تاریخی به منظور درک تدریجی دستاوردهای تمدن اسلامی و ایرانی.

معیارها

- ۱- فعالیت گردش علمی - تربیتی، متمم و مکمل برنامه‌ی درسی داخل کلاس باشد.
- ۲- فعالیت گردش علمی - تربیتی، به افزایش درک و دانش از موضوع منجر شود.
- ۳- به پرورش درک معنوی و حس دینی کودک بینجامد.
- ۴- واقعی بودن موضوع مطالعه، مورد نظر است.
- ۵- فعالیت گردش علمی - تربیتی، باید زمینه‌ای مناسب برای طرح سؤال و توسعه‌ی بحث‌های کلاسی فراهم آورد.
- ۶- موجب علاقه به دستاوردهای تمدن اسلامی و ایرانی بشود.

۷- فعالیت‌های ذوقی و گرایش به هنر را پرورش دهد.

۸- به پرورش مهارت جمع‌آوری اطلاعات و شواهد و مدارک منجر شود.

۹- مهارت‌های کار گروهی و روابط اجتماعی را تقویت کند.

آزمایش

آزمایش علمی، یک تجربه‌ی کاملاً علمی تعریف شده و کنترل شده است که دیگران نیز با انجام آن به همان نتیجه برسند.

آزمایش علمی، به کودکان کمک می‌کند تا راه‌های علمی را با استفاده از روش‌های دانشمندان کسب کنند، اطلاعات مفید علمی را مستقیماً به‌دست آورند، مفاهیم علمی را بشناسند و آن‌ها را به کارگیرند و حتی تعمیم دهند. آزمایش یکی از شیوه‌های اکتشاف است و از این حیث می‌توان آن را درسه دسته اکتشاف به روش آزمون و خطا، اکتشاف تصادفی و پژوهش طراحی شده، گروه‌بندی کرد.

هدف نهایی، توانمندی کودکان در طراحی پژوهش، اجرا و ارزیابی نتایج آن است اما با توجه به محدودیت‌های مخاطبان دوره، می‌توان اهداف و نتایج مورد انتظار را تعدیل کرد؛ به گونه‌ای که برخی از مشاهدات در دوره‌ی پیش دبستان را می‌توان در زمره‌ی آزمایشات ساده نیز محسوب کرد؛ چرا که با توجه ویژگی‌های دوره‌ی پیش دبستان، طراحی آزمایش علمی در این دوره با معیارهای علمی بسیار مشکل خواهد بود؛ از این رو، طراحی فرصت‌هایی برای غنی ساختن مشاهدات می‌تواند عامل مناسبی برای آمادگی کودکان در طراحی و اجرای آزمایش‌های علمی پیچیده‌تر بعدی باشد.

اهداف

- آزمایش برای کودکان ایجاد سؤال می‌کند.
- آزمایش می‌تواند به قسمتی از سؤال‌های کودکان درباره‌ی نظام آفرینش پاسخ دهد.
- آزمایش به کودکان کمک می‌کند که برداشت‌های خود از پدیده‌های پیرامون را به محک تجربه بگذارند و از درست یا نادرست بودن آن‌ها اطمینان حاصل کنند.
- آزمایش و رسیدن به نتایج یکسان، می‌تواند به تدریج کودکان را با نظم و قانونمندی جهان آفرینش آشنا کند.

معیار

- طرح ریزی فرصت‌هایی که طی آن، کودکان بتوانند به دست‌کاری در متغیر یا متغیرهای مورد مشاهده بپردازند.
- پیش‌بینی کردن فرصت مناسب برای کودک، جهت مشاهده‌ی نتایج کار که بر اثر دست‌کاری و تغییر موقعیت، شرایط و عوامل به وجود آمده است.

- قرار دادن فرصت‌هایی در اختیار کودکان تا نتایج آزمایش را در شرایط و موقعیت‌های مشابه تفسیر و پیش‌بینی کنند و به نقش وجود یا عدم وجود عامل توجه کنند (زمینه سازی برای توجه به روابط علت و معلولی میان پدیده‌ها).
- آزمایش باید توسط خود کودک صورت گیرد، حتی بهتر است طراحی آزمایش و آماده سازی مواد و وسایل نیز توسط کودک انجام گیرد. در صورتی که آزمایش توسط مربی یا فرد دیگری انجام بگیرد و کودک مشاهده کننده باشد، به این شیوه "روش نمایشی" اطلاق می‌شود.

بحث و گفت‌وگو

بحث و گفت‌وگو، روشی است که بر اساس فعالیت‌های گروهی کودکان سازماندهی می‌شود و در آن، فرصت‌ها و موقعیت‌های آموزشی به گونه‌ای پیش‌بینی می‌شود که کودکان قادر باشند و تشویق شوند که ایده‌های خود را به نمایش بگذارند و در فعالیت مشارکت بیشتری داشته باشند. بحث و گفت‌وگو برای یادگیری همه‌ی موضوعات درسی اهمیت دارد. بحث و گفت‌وگو، موجب تعمیق آموخته‌های قبلی و تقویت علاقه و رشد عاطفی کودکان با آن موضوعات می‌شود. از این روش باید در مورد آموزه‌های دینی، مبتنی بر قرآن و عترت - علیهم‌السلام - حداکثر استفاده به عمل آید. برای کودکان فرایند کسب اطلاعات، بر دریافت صریح آن از دیگران ارجح است. موقعیت‌هایی که کودکان مایل و قادرند در آن به بحث و گفت‌وگو با یکدیگر بپردازند، عبارت‌اند از:

۱- گفت‌وگوی غیر رسمی:

نوعی گفت‌وگو است که در موقعیت‌های سازمان نیافته انجام می‌گیرد و طی آن، کودکان درباره‌ی خود و توانایی‌های خود صحبت می‌کنند.

۲- گفت‌وگوی رسمی:

الف: نوع اول: کودکان به نوبت در باره‌ی هر چه می‌خواهند، مربوط یا نامربوط صحبت می‌کنند. این جلسات معمولاً ترکیبی از موضوعات، اشیا و تجربیات مختلف را در بر می‌گیرد. این فرصت‌ها، "زنگ گفت‌وگو"، "زنگ اخبار" یا "زنگ دور هم جمع شدن" گفته می‌شوند.

ب: نوع دوم: گفت‌وگوها حول برنامه‌های روزانه شکل می‌گیرد. در این مرحله، کودکان درباره‌ی تلاش‌های خود و در مورد کار با مواد گفت‌وگو می‌کنند. در پایان هر جلسه، آن‌ها باید فرصتی برای معرفی کارهای خود مثل نقاشی، ساختمان سازی، اختراع و مسئله‌هایی که حل کرده‌اند، داشته باشند.

پ: نوع سوم: شامل برنامه ریزی گروهی یا حل مسئله به وسیله‌ی گروه است. در این حالت، از افراد دعوت می‌شود تا نظریات خود را درباره‌ی یک موضوع مشخص با دیگران در میان بگذارند و برنامه‌های آینده، علاقه‌ها و ایده‌های خود را شرح دهند.

معیارها

- مربی تسهیل‌گر بوده و مباحث را به سمت شکوفایی فطرت و دستیابی به اطلاعات ضروری هدایت کند.
- هدف، کامل و واضح برای بحث تدارک دیده شود.
- موضوع مورد بحث دارای جنبه‌های گوناگون بوده و باعث به کارگیری افکار شود.
- از شیوه‌های متفاوت (بارش مغزی، تفکر زوجی، تحلیل موردی و ایفای نقش)، برای بیان ایده‌ها استفاده شود.
- فرصت‌هایی برای مشارکت بیش‌تر کودکان فراهم شود.

تماشای فیلم و آشنایی و استفاده از فن‌آوری‌های نوین

از آنجایی که تماشای فیلم و کارتون به جهات مختلف، مورد علاقه‌ی کودکان است، نمایش فیلم‌های مناسب آموزشی و تربیتی و نیز مشاهده برخی از برنامه‌های ویژه پیش دبستانی که از سیمای ج.ا.ا. پخش می‌شود علاوه بر سرگرمی و کسب نشاط در آموزش فردی و اجتماعی و توسعه زبان ارتباطی آن‌ها مؤثر بوده و زمینه‌ی انتخاب و تشخیص فیلم و برنامه‌های مناسب، نقد مشهودات و حتی زمان مناسب برای تماشای آن‌ها را در کودکان فراهم می‌سازد.

از سوی دیگر، نوآموزان، به ویژه در مناطق شهری که بعضاً از نعمت حضور در دامن طبیعت بهره کمی دارند و به سرگرمی‌های خانگی مشغول و با فن‌آوری‌های نوین مثل بازی‌های رایانه‌ای و ... مأنوسند، جا دارد مربیان مراکز پیش دبستانی، به فراخور شرایط، فرصت و نیاز، شیوه‌های آشنایی و استفاده از آن‌ها را به کودکان بیاموزند تا بدین وسیله تدریجاً توان تشخیص و انتخاب صحیح در آن‌ها تقویت شود.

صلاحیت‌های تخصصی

مورد نیاز تولید کنندگان در سطح استان ، مناطق و مراکز آموزشی

کمیته‌های تولید محتوا در استان‌ها و مناطق آموزشی

- ۱- شناخت نقشه‌ی یاددهی - یادگیری (آشنایی با عناصر برنامه: رویکرد، اصول، اهداف و قلمرو آنها)
- ۲- آشنایی با مراحل تولید محتوای آموزشی - تربیتی
- ۳- برخورداری از سواد قرآنی (توانایی روان‌خوانی ، درک معنای عبارات آیات ساده و انس و ارتباط مستمر با قرآن کریم)
- ۴- آشنایی با نحوه‌ی بررسی تولیدات
- ۵- آشنایی با چگونگی مدیریت برنامه و سازماندهی اجرایی
- ۶- آشنایی با نحوه‌ی نظارت بر چگونگی اجرا و توسعه‌ی برنامه‌ها
- ۷- آشنایی با ویژگی‌های کودکان در هفت سال اول زندگی (دوره‌ی سیادت) .

مدیران مراکز آموزشی

- ۱- شناخت نقشه‌ی یاددهی - یادگیری (آشنایی با عناصر برنامه: رویکرد، اصول، اهداف و قلمرو آنها)
  - ۲- آشنایی با مراحل تولید و نحوه‌ی انتخاب محتوای آموزشی - تربیتی
  - ۳- برخورداری از سواد قرآنی
  - ۴- آشنایی با نحوه‌ی اجرای مطلوب برنامه‌ها
  - ۵- آشنایی با ویژگی‌های کودکان در هفت سال اول زندگی (دوره‌ی سیادت) .
- لازم به ذکر است مراکز پیش دبستانی با فعالیت اختصاصی (مثل موضوع خاص قرآنی) باید ضمن انطباق محتوای برنامه‌ی خود با مفاد این راهنما، از آموزش و پرورش استان مجوز قانونی اخذ نمایند.

مراحل طراحی یک واحد یادگیری

مرحله اول:

- انتخاب عنوان واحد یادگیری
- تعیین زیرمجموعه (عناوین فرعی) مرتبط با عنوان واحد یادگیری
- تبیین موضوعات مربوط به هر عنوان فرعی .

مرحله دوم:

- تعیین اهداف هر حوزه یادگیری
- تعیین انتظارات هر هدف و کدگذاری آنها .

مرحله سوم:

- انتخاب و طراحی فعالیت با توجه به فهرست موضوعات (مرحله اول بند سوم)
- مشخص نمودن نوع و نام فعالیت
- متناسب نمودن فعالیت از حیث ابعاد فنی
- متناسب نمودن فعالیت از حیث ابعاد اجرایی.

مرحله چهارم:

- برقراری ارتباط بین اهداف و انتظارات هر حوزه یادگیری با فعالیت
- برقراری ارتباط بین اهداف و انتظارات فعالیت با اهداف و انتظارات واحد یادگیری و کدگذاری آنها .

مرحله پنجم:

- ارزشیابی از مراحل واحد یادگیری .
- بدیهی است محتوای تولید شده توسط استانها، پس از تأیید و صدور مجوز توسط کارشناسان دفتر تألیف مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد.

معیارهای هر فعالیت از منظر اجرایی

به جهت هماهنگی شرایط اجرایی با محتوای برنامه و به منظور اجرای مطلوب در مدارس لازم است تولیدکنندگان محتوا، معیارهای زیر را مورد توجه قرار دهند.

- توجه به نقش مربی در فعالیت (راهنما، هدایتگر و الگو، به ویژه در موضوعات اخلاقی، تربیتی و...)
- مشخص بودن مکان اجرا
- مشخص بودن مدت زمان اجرا
- ارائه‌ی پیش زمینه‌ی مناسب (ایجاد انگیزه)
- مشخص بودن مراحل کار
- ذکر نکات بهداشتی و ایمنی
- مشخص نمودن وسایل و امکانات و حتی‌المقدور استفاده از وسایل ارزان و در دسترس
- توجه به نحوه‌ی چینش کودکان (با توجه به نوع فعالیت)
- توجه به نحوه‌ی گروه بندی کودکان (با توجه به فعالیت)
- انتخاب موضوع بر اساس علاقه، نیازها و توانایی کودک
- توجه به فعال بودن کودکان .

ویژگی های فضا، امکانات و تجهیزات آموزشی

این ویژگی ها ضمن این که باید متأثر از فرهنگ دینی و قرآنی باشد، لازم است تابع دستورالعمل دفتر معاونت آموزش و پرورش عمومی به شماره ی ۱۴۰/۱۳۶۰۶ مورخ ۸۶/۶/۱۳ باشد. ویژگی های مزبور عبارت اند از :

فضا و تجهیزات آموزشی

۱- شرایط و ویژگی های فضا و محیط آموزشی

فضا و محیط آموزشی لازم است که

- متأثر از دو فضای رسمی "مدرسه" و غیر رسمی "خانه" باشد.
- امکان اجرای فعالیت های فردی و گروهی را برای کودکان فراهم آورد.
- امکان حضور والدین کودکان و مشارکت آنها در فرایند یاددهی - یادگیری را فراهم کند.
- امکان اجرای فعالیت های مختلف یاددهی - یادگیری را در محورهای مختلف بازی، قصه گویی، نمایش، دست ورزی و ... ایجاد کند.
- دارای فضای باز مناسب برای فعالیت های ورزشی، باغبانی، نگهداری حیوانات، بازی کودکان و ... باشد.
- متناسب با تعداد کودکان بوده و به وسایل مورد نیاز مجهز باشد.
- ضمن استقلال بخشیدن به فعالیت های این دوره، در مراکز غیر مستقل اعم از دولتی و غیردولتی (مهدهای کودک، مدارس و ...) مانع انجام وظایف و فعالیت های این مراکز نباشد.
- در بردارنده ی نکات ایمنی، بهداشتی و رفاهی باشد؛ از جمله :
- وجود سیستم حرارتی و برودتی ، دستگاه تهویه و لوله کشی آب سرد و گرم
- وجود آب آشامیدنی تصفیه شده
- وجود نور و هوای کافی
- قرار گرفتن کلاس ها - تا حد امکان - در طبقه ی همکف
- وجود حفاظ راه پله ها، پنجره ها، بالکن، استخر و ... و نیز درپوش برای پریزهای برق که در ارتفاع پایین قرار دارند.
- وجود وسایل ایمنی، اطفای حریق و کمک های اولیه
- لغزنده نبودن کف اتاق ها و سالن ها و قابل شست و شو بودن و ضد عفونی شدن آنها

- استفاده از رنگ‌های روشن و قابل شست و شو در رنگ آمیزی دیوارها (حداقل تا ارتفاع ۱/۵ متر قابل شست و شو باشد)

- عدم وجود موانع آسیب‌زا در محیط

- اختصاص بخشی از حیاط مدارس که دارای کلاس آمادگی ضمیمه‌اند برای زمین بازی کودکان و تا حد امکان، تجهیز آن به وسایل بازی.

۲- امکانات و تجهیزات

مراکز آموزش و پرورش پیش از دبستان می‌بایست دارای امکانات و تجهیزات زیر باشد:

- لوازم بهداشت عمومی (دستمال کاغذی، صابون، سطل زباله‌ی دردار و ...) و بهداشت فردی برای هر یک از کودکان (حوله، لیوان، پیش‌بندبازی و ... که توسط والدین تهیه می‌شود).

- میز و صندلی متناسب برای کودکان و کم‌د یا قفسه‌ی نگهداری وسایل و پوشه‌های فعالیت‌های آنان

- تابلوهای آموزشی (چارت آب و هوا، تقویم روزانه، مسئولیت‌ها، حضور و غیاب کودکان و ...)

- تابلوهای اعلانات اعم از قابل نصب روی دیوار یا پایه‌دار برای نصب اطلاعیه‌ها، بخش‌نامه‌ها دستورالعمل‌ها، پوستر و موارد قابل توجه برای مربیان و اولیای کودکان

- وسایل صوتی، تصویری (تلویزیون، ویدئو، ضبط و پخش و ... و نوارهای فیلم و موسیقی ویژه‌ی کودکان)

- تجهیزات لازم برای رشد عاطفی، اجتماعی و زبان آموزی متناسب با ویژگی‌ها و تعداد کودکان از جمله انواع عروسک‌های پارچه‌ای، نمایشی، پلاستیکی، انواع ماشین‌ها، کارت‌های قصه‌گویی و کتاب‌های مناسب کودکان و ...

- وسایل و لوازم مورد نیاز آموزش مفاهیم دینی و آموزه‌های قرآنی؛ مانند: نوارهای صوتی و تصویری از قرآن کریم، لوحه‌های تصویری و آموزشی و ...

- تجهیزات مورد نیاز برای رشد مهارت‌های ذهنی و جسمانی (مانند پازل، دومینو، انواع بلوک‌های ساختمان‌سازی، اتصالات، مکعب‌های چوبی و پلاستیکی، وسایل نقاشی، مقوا و کاغذهای رنگی، قیچی نوک گرد، چسب، خمیر بازی، توپ‌های کوچک و بزرگ، تاب، سرسره، الاکلنگ و ...) با توجه به ویژگی‌ها و تعداد کودکان

- وسایل و لوازم مورد نیاز آموزش مفاهیم علوم، ریاضی و سایر مفاهیم مورد نظر با توجه به اهداف و محتوای آموزشی و رعایت تناسب آن با ویژگی‌ها و تعداد کودکان.

یادآوری:

یکی از منابع مهم تأمین وسایل و مواد آموزشی در دوره‌ی پیش دبستانی، امکانات موجود در محیط زندگی و طبیعت و نیز وسایل دور ریختنی است.

راهنمای برنامه اُنس با قرآن کریم

شماره ابلاغ ۸/۱۲۱۲۶/۱۲۰- تاریخ ۱۳۸۷/۸/۵

پیش‌گفتار

قرآن کریم، منشور زندگی و راه سعادت انسان است. دوره‌ی پیش‌دبستان نیز از حساس‌ترین مراحل تربیت و زمینه‌ساز شکوفایی فطرت الهی کودک است. توصیه‌های ائمه معصومین -علیهم السلام- که راهنمایان اصلی تعلیم و تربیت هستند، مؤید این موضوع است. حضرت امیرالمؤمنین امام علی -علیه السلام- به فرزند خود امام حسن -علیه السلام- می‌فرماید:

... وَ أَنْ أَبْتَدِئَكَ بِتَعْلِيمِ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ*

(ای فرزندم) ... و تربیت تو را با آموزش کتاب خدای عز و جل آغاز کردم.

هم‌چنین روان‌شناسی تربیتی بر اهمیت دوره‌ی پیش‌دبستان در شکل‌گیری شخصیت کودک تأکید دارد. براساس رسالت آموزش و پرورش و با توجه به راهنمای برنامه‌ی درسی دوره‌ی پیش‌دبستان، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی همواره سعی دارد علاوه بر محوریت تعلیم و تربیت اسلامی و بهره‌گیری از آموزه‌های قرآن کریم در واحدهای کار دوره‌ی پیش‌دبستان، با مغتنم دانستن فرصت یادگیری در این دوره، برنامه‌ی قرآن را در واحد یادگیری مستقلی ارائه کند. با توجه به اهمیت این موضوع، ضروری است مراکز پیش‌دبستان، هر روز زمانی را به فعالیت‌های یاددهی - یادگیری خاص قرآن کریم در چارچوب این راهنما اختصاص دهند.

با توجه به سیاست کلی آموزش و پرورش مبنی بر بهره‌مندی از حداکثر ظرفیت‌ها و توانمندی‌های موجود در کشور، تولید و انتخاب فعالیت‌های یاددهی - یادگیری دوره‌ی پیش‌دبستان به استان‌ها واگذار شده است.

این مجموعه راهنمای عمل کمیته‌های مذکور در تولید و انتخاب محتوای برنامه‌ی اُنس با قرآن کریم در دوره‌ی پیش‌دبستان است.

رویکرد برنامه

رویکرد برنامه‌ی قرآن^۱ در دوره‌ی پیش‌دبستان، «اُنس کودک با قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن» است. این رویکرد با توجه به مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و برنامه‌ی درسی دوره‌ی پیش‌دبستان (شکوفایی فطرت الهی)^۲

* نهج البلاغه، نامه‌ی ۳۱

۱- این برنامه در چارچوب راهنمای تفصیلی برنامه‌ی درسی دوره‌ی پیش‌دبستان، تهیه شده است.

۲- برای آشنایی بیشتر با رویکرد به راهنمای تفصیلی یاد شده مراجعه شود.

انتخاب شده است. با توجه به این رویکرد هر نوع یاددهی و یادگیری بر اساس علاقه و پذیرش کودک بوده و از اجبار و تحمیل به دور می‌باشد.

بر این اساس هر فعالیتی که زمینه‌ی آشنایی، علاقه و ارتباط کودک را با قرآن کریم فراهم آورد و موجب علاقه‌ی او به قرآن و یادگیری آن شود، انس با قرآن در دوره‌ی پیش‌دبستان محسوب می‌شود. این امر می‌تواند از طریق گوش دادن به قرائت قرآن و الگوگیری از آن، حفظ برخی از سوره‌ها و آیات، خواندن قرآن، آشنایی با برخی از داستان‌ها و معنای آیات متناسب با درک کودک در قالب فعالیت‌های یاددهی-یادگیری پیش‌دبستانی طراحی شود؛ به شرط آن که این فعالیت‌ها در چارچوب اصول مندرج در این برنامه باشد.

قابل ذکر است انجام این فعالیت‌های قرآنی لزوماً به معنای رسیدن به حدّ خاصی از یادگیری نیست، بلکه زمینه‌ساز علاقه کودک به قرآن کریم و یادگیری آن است.

هدف: علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن

این هدف در قالب فعالیت‌های متنوع و جذاب یاددهی-یادگیری دوره‌ی پیش‌دبستان و در قلمروهای زیر محقق می‌شود.

الف - علاقه به شنیدن قرائت زیبا و جذاب آیات قرآن کریم

- شنیدن صوت زیبای قرآن

- علاقه به شرکت در جمع‌خوانی سوره‌های کوتاه قرآن و سعی در تقلید از قرائت زیبای آن .

ب - علاقه به حفظ برخی آیات و سوره‌های کوتاه قرآن کریم

- حفظ برخی سوره‌هایی که دارای آیات ساده، موزون و کوتاه است؛ مانند: سوره‌های توحید، کوثر، ناس، عصر، نصر، حمد، فلق، قدر.

- حفظ برخی از عبارات و آیاتی که دارای ترکیب‌های ساده، روان، موزون و کوتاه باشد (حدود ۵ کلمه)

پ - آشنایی با برخی از آموزه‌های قرآنی

- آشنایی با برخی از آموزه‌های اخلاقی و رفتاری از قرآن کریم یا درباره‌ی قرآن کریم

- آشنایی با برخی از صفات خدا مانند مهربانی، بخشندگی، توانایی در قالب آموزه‌های قرآنی

- آشنایی به حفظ اشعار و سرودهای قرآنی .

ت - علاقه به شنیدن برخی از داستان‌های قرآنی

- آشنایی با برخی از داستان‌های قرآن کریم

- آشنایی با داستان‌هایی درباره‌ی قرآن کریم یا آموزه‌های قرآنی .

ث - علاقه به یادگیری خواندن قرآن کریم

- خواندن کلمات، عبارات و آیات ساده و کوتاه قرآن کریم.

تذکر مهم: فعالیت‌های یاددهی قرآن کریم در قلمروهای فوق، زمینه‌ساز انس و علاقه به قرآن کریم است. انس با قرآن، محصول علاقه و ارتباط مستمر با آن است که به تدریج حاصل می‌شود. کودکان با توجه به ویژگی‌های فردی و استعدادهای ذهنی خود به بخشی از این توانایی‌ها دست می‌یابند؛ از این رو، هر نوع آموزش به کودکان از الزام و اجبار به دور بوده و دست‌یابی به حدّ خاصی از یادگیری مورد نظر نیست.

اصول حاکم بر برنامه

- ۱- برنامه‌ی انس با قرآن کریم باید لذت‌بخش و زمینه‌ساز علاقه‌مندی کودک به قرآن باشد.
- ۲- پیام‌ها و آموزه‌های قرآنی باید متناسب با سنّ کودک انتخاب شود.
- ۳- برنامه‌ی انس با قرآن کریم دوره‌ی پیش‌دبستان باید مبتنی بر ظرفیت و توانایی کودک باشد.
- ۴- در برنامه‌ی انس با قرآن کریم باید بر جنبه‌های رحمت و لطف الهی تأکید شود.
- ۵- برنامه‌ی انس با قرآن کریم مبتنی بر دستورات الهی و سنت معصومین-علیهم السلام- است.
- ۶- برنامه‌ی انس با قرآن کریم دوره‌ی پیش‌دبستان باید مطابق رغبت و علاقه‌ی او بوده و از هرگونه الزام و اجبار به دور باشد.
- ۷- هر نوع برنامه‌ی قرآنی باید در قالب فعالیت‌های جذاب یاددهی - یادگیری پیش‌دبستانی عرضه شود.
- ۸- برنامه‌ی انس با قرآن کریم دوره‌ی پیش‌دبستانی باید در راستای هدف و در چارچوب برنامه‌ی درسی دوره‌ی پیش‌دبستان باشد.
- ۹- برنامه‌ی انس با قرآن کریم دوره‌ی پیش‌دبستانی نباید در تعارض با برنامه‌ی رسمی آموزش دوره‌ی ابتدایی باشد.
- ۱۰- ارزش‌یابی باید به منظور سنجش میزان دست‌یابی به اهداف برنامه بوده و از شیوه‌های اضطراب‌آور، مقایسه‌ی کودکان با یکدیگر و نیز انتظار رسیدن همه‌ی کودکان به حدّ خاصی از یادگیری، به‌دور باشد.
- ۱۱- در فرایند یاددهی - یادگیری به نقش الگو بودن مربی توجه شود؛ به نحوی که نتیجه‌ی انس با قرآن کریم در رفتار مربی تبلور داشته باشد.

روش ارائه‌ی برنامه‌ی انس با قرآن کریم

روش‌های ارائه‌ی برنامه‌ی انس با قرآن کریم در دوره‌ی پیش‌دبستان به صورت تلفیقی از برنامه‌های مختلف قرآن کریم اعم از حفظ، آموزه‌ها، داستان‌ها و خواندن است. این برنامه‌ها براساس فعالیت‌های یاددهی - یادگیری و معیارهای مذکور در برنامه‌ی درسی دوره‌ی پیش‌دبستان، طراحی می‌شود.

ارزش‌یابی

در ارزش‌یابی برنامه‌ی اُنس با قرآن کریم علاوه بر رعایت اصول و نکات مندرج در راهنمای برنامه دوره‌ی پیش‌دبستان، توجه به نکات زیر لازم است.

۱- با توجه به رویکرد این برنامه یعنی « انس با قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن» و همچنین اصول حاکم بر آن رسیدن به حد معینی از یادگیری محتوای آموزشی مد نظر نیست. از این رو دست‌یابی کودک به هر میزان از یادگیری محتوای ارائه شده مطلوب و مورد قبول است. این مهم باید مورد توجه مربیان و والدین قرار گیرد.

۲- عملکرد کودک را نباید با عملکرد کودک دیگر مقایسه کرد و رفتار هر کودک تنها با رفتار گذشته‌ی خودش قابل مقایسه است؛ بنابراین با توجه به اصول و اهداف برنامه، دست‌یابی کودک به حد معینی از یادگیری مورد انتظار نیست.

۳- ارزش‌یابی به منظور ارائه گزارش به اولیاء و در راستای همکاری و هماهنگی بیشتر تر آن‌هاست.

ویژگی‌های مربیان دوره‌ی پیش‌دبستانی از منظر برنامه‌ی انس با قرآن کریم

از آن‌جا که تمام فعالیت‌های یاددهی - یادگیری مربوط به آموزش قرآن و سایر واحدهای یاددهی توسط یک مربی در دوره‌ی پیش‌دبستان انجام می‌شود، از این رو مربی علاوه بر صلاحیت‌های عمومی، از منظر برنامه‌ی اُنس با قرآن کریم نیز باید واجد ویژگی‌های زیر باشد.

۱- از سواد قرآنی ۱ برخوردار باشد.

۲- به اجرای برنامه انس با قرآن کریم در دوره‌ی پیش‌دبستان علاقمند است.

۳- با عناصر راهنمای تفصیلی «برنامه‌ی انس با قرآن کریم» طی گذراندن دوره مربوط آشنا شده است.

۴- توانایی نسبی در طراحی واحدهای کار قرآن دوره‌ی پیش‌دبستانی داشته باشد.

۵- از مهارت کافی در یاددهی موضوعات حفظ، آموزه‌ها، داستان‌ها و خواندن قرآن کریم طی گذراندن دوره مربوط برخوردار است.

۱- سواد قرآنی یعنی برخورداری از توانایی روان‌خوانی، درک معنای عبارات و آیات ساده و پرکاربرد قرآن کریم اُنس و خواندن قرآن کریم بطور مستمر.

راهنمای برنامه‌ی زبان آموزی

کودکان پیش دبستانی

در مناطق دوزبانه

شماره ابلاغ/۸/۱۲۱۲۶/۱۲۰- تاریخ ۱۳۸۷/۸/۵

ایران کشوری چند زبانه است که در آن جمع کثیری از کودکان در هنگام ورود به مدرسه به زبان‌هایی غیر از فارسی تکلم می‌کنند. این در حالی است که زبان برنامه‌های درسی در فرآیند آموزش کشورمان فارسی است. کودکان غیر فارسی زبان از آغاز ورود به نظام آموزشی با این زبان مواجه می‌شوند و باید با آن ارتباط برقرار کنند.

نتایج تحقیقات انجام شده در مدارس مناطق دو زبانه کشور، بیانگر عملکرد ضعیف تحصیلی در میان کودکان این مناطق است به طوری که آمارها افت تحصیلی بیشتری را به‌ویژه در پایه اول ابتدایی این مناطق نشان می‌دهند. برای این اساس در شروع آموزش، دانش آموزان و معلمان در شرایط بسیار سختی قرار می‌گیرند. با توجه به مسائل فوق و این که زبان فارسی برای بسیاری از کودکان مناطق دوزبانه کشورمان، زبان دوم است به منظور پر کردن خلاء آموزشی آنان و برای ایجاد عدالت آموزشی، برنامه‌ای درسی تدوین شده تا در راستای آن کودکان مناطق غیرفارسی زبان در قبل از دبستان در فرایندی غیرمستقیم و به صورتی علمی به فراگیری زبان رسمی کشور پردازند و در نهایت با آمادگی بیشتری به نظام آموزشی ابتدایی وارد شوند. برنامه‌ی مزبور که برای تأمین نیازهای زبان آموزی این کودکان تدوین شده؛ پس از تهیه، تدوین و بررسی در شورای برنامه‌ریزی ذیربط در قالب یک طرح پژوهشی از دید صاحب نظران فن و مجریان از جمله مربیان اعتباربخشی شده است. برنامه پیش رو، مشتمل بر رویکرد، اصول حاکم بر محتوا، روش ارزشیابی می‌باشد.

رویکرد برنامه:

رویکرد، دیدگاه و نوع نگاهی است که متأثر از بنیان‌های فکری است. در آموزش زبان برآیند نظریات و تئوری‌های دو حوزه روانشناسی و زبان‌شناسی تعیین کننده رویکرد آن است که جهت‌گیری و محدوده همه مولفه‌های برنامه را مشخص می‌کند.

تاکید اصلی رویکرد برنامه ایجاد توانش زبانی و ارتباطی به زبان فارسی است. به زبان و یادگیری آن به عنوان یک کل و فرآیندی فعال و خلاق نگریده می‌شود. کارکردها و عناصر دیگر زبان، در بافت‌های معنادار و در موقعیت‌های ارتباطی با توجه به ویژگی‌های شخصیتی، جنسیتی و عاطفی کودکان و بارعایت اصل فعالیت محوری و علائق و نیازهای کودکان آموزش داده می‌شود.

یادگیری زبان به معنای یادگیری مجموعه‌ای از قواعد ذهنی زبان است نه تکرار و حفظ مجموعه‌ای از الگوهای دستوری.^۱ زبان آموزان باید خود به قواعد زبان پی ببرند نه این که قواعد زبان برای آن‌ها تشریح شوند. شکل گفتاری و شفاهی زبان مورد تاکید بوده که در این میان، درک شنیداری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است تفهیم و تفاهم از اصول مهم ارتباطات اجتماعی هستند. بنابراین زبان آموز باید به این توانایی برسد که منظورش را به صورت کلامی و غیرکلامی بیان کرده و گفته‌های دیگران را درک کند. مربی با ایجاد شرایط واقعی یا شبه واقعی در کلاس، نقش یک هم صحبت، تسهیل کننده فرایند یادگیری و نظم‌دهنده به فعالیت‌های آموزشی را برای کودکان ایفا می‌کند.

باتوجه به این ویژگی‌ها رویکرد برنامه "تلفیقی" است. بدین معنا که؛ تلفیقی از رویکردهای ارتباطی، شفاهی موقعیتی، عاطفی و درک بنیاد با تأکید بر رویکرد ارتباطی می‌باشد.

۱- منظور از قواعد زبان، قواعدی است که شخص در ذهن دارد و به صورت ناخود آگاه آنها را به کار می‌گیرد بنابراین با قواعد دستوری تفاوت دارند.

اهداف برنامه زبان آموزی در مناطق دوزبانه

الف) - کسب توانش زبانی و ارتباطی به زبان فارسی

۱- گوش دادن

- ۱/۱- شناسایی نام اشیا و پدیده‌های موجود در محیط
- ۲/۱- درک درست کلمه‌ها، جمله‌ها و گفتمان‌های ساده
- ۳/۱- درک محور اصلی گفته‌ها
- ۴/۱- پیروی از دستور العمل‌های ساده و متناسب
- ۵/۱- درک و فهم پیام‌های (کلامی و غیر کلامی) ساده
- ۶/۱- درک آهنگ و لحن کلام
- ۷/۱- تمیز کلام موزون از غیر موزون

۲- سخن گفتن

- ۱/۲- به کارگیری واژه‌ها و جمله‌های پرکاربرد با الگوی دستوری مناسب
  - ۲/۲- توصیف و روایت ساده درباره دیده‌ها و شنیده‌ها
  - ۳/۲- طرح پرسش‌های ساده و پاسخ‌گویی به این نوع پرسش‌ها
  - ۴/۲- به کارگیری کاردکرها و نقش‌های پرکاربرد زبان
  - ۵/۲- به کارگیری درست افعال، ضمایر، صفات و قیود
- #### ۳- آمادگی برای خواندن و نوشتن به زبان فارسی

- ۱/۳- تصویر خوانی به زبان فارسی
- ۲/۳- صحیح به دست گرفتن مداد
- ۳/۳- وصل کردن خط چین‌ها و نقطه‌ها
- ۴/۳- ترسیم خطوط (افقی، عمودی، گرد، سه گوش و چهارگوش)

ب) - ارتقای نگرش مثبت به زبان فارسی

- ۱- علاقه‌مندی نسبت به استفاده از واژه‌ها و عبارات زبان فارسی
- ۲- علاقه‌مندی به شرکت در گفت‌وگوهای کلاسی و غیرکلاسی
- ۳- گرایش مثبت نسبت به برقراری ارتباط عاطفی با شنونده
- ۴- التذاذ از کلام آهنگین فارسی

اصول ناظر بر برنامه زبان آموزی در مناطق دوزبانه

اصول حاکم بر محتوا:

۱- در تهیه محتوا از زبان طبیعی و واقعی استفاده شود.

توصیه‌ها:

الف: داده‌های زبانی به لحاظ دستوری صحیح باشند

ب: زبان در موقعیت‌های واقعی و در ارتباط با زندگی روزمره آموزش داده شود.

پ: واژه‌ها و ساخت‌های زبان فارسی دریافت طبیعی زبان فارسی آموزش داده شود.

ت: فعالیت‌های آموزشی معنادار بوده تا کودکان با ویژگی‌های کاربرد زبان در خارج از کلاس و در محیط واقعی زندگی آشنا شوند.

۲- واژه‌ها و ساختارها در هر درس مبتنی بر معیارهای آموزشی باشد.

الف: واژه‌های جدید در هر درس محدود باشند. (از ۳ تا ۹)

ب: از پرداختن به واژه‌های ذهنی و غیرعینی به‌ویژه در شروع آموزش، خوداری شود. در طول دوره اولویت با آموزش واژه‌های عینی است.

پ: کل واژگان و ساخت‌ها در هر فعالیت، جدید و ناآشنا نباشند و دریافت‌های زبانی آشنا آموزش داده شوند.

ت: سعی شود واژه‌ها و ساخت‌های فعالیت‌های پیشین در فعالیت‌های جدید نیز گنجانده شوند.

ث: واژگان و ساخت‌های جدید در فعالیت‌های مختلف (نمایش، قصه، بازی، مکالمه، شعر، کاردستی و...) تکرار شوند. در تکرار تلاش شود بافت‌های زبانی و محتوایی جدید باشند.

ج: سعی شود واژه‌های انتخاب شده در فعالیت‌های مربوط به یک برنامه‌ی آموزشی در حوزه معنایی مرتبط با موضوع آن باشند.

چ: واژه‌های مورد استفاده در فعالیت‌ها از واژگان پایه کودکان، واژگان مشترک در زبان مادری و زبان فارسی و نیز از واژگان کتاب پایه‌ی اول هم استفاده شود.

۳- در آغاز آموزش، افعال کنشی در متن‌ها و فعالیت‌ها، محور و تکیه‌گاه آموزش هستند.

توصیه :

- افعال کنشی مانند خوردن، راه رفتن، پریدن، دیدن، بستن و... به کار گرفته شوند. این افعال قابل

نمایش و قابل اجرا هستند و تثبیت آنها در ذهن راحت‌تر است.

۴- فعالیت‌های آموزشی جذاب و متناسب با درک و علایق و نیازهای آنها باشد.

توصیه ها:

الف: از دنیای ویژه‌ی کودکان گرفته شده و متناسب با محیط زندگی آنها باشند
ب: متنوع، کوتاه مدت و برانگیزاننده‌ی ذوق و علاقه کودک باشد.
پ: حواس گوناگون را در فرآیند یادگیری به چالش بکشند. برای آموزش یک واژه یا ساخت زبانی علاوه بر حس شنوایی، حواس دیگر نیز به کار گرفته شود.
ت: در فعالیت‌ها از کارکردهای ذهنی متناسب با کودکان همچون مقایسه، طبقه بندی، تجزیه، ترکیب و پیش‌بینی استفاده شود.

ث: فعالیت‌ها می‌تواند در قالب یک مجموعه مرتبط با یکدیگر ارائه شوند
ج: در تدوین فعالیت‌ها سیر ساده به پیچیده رعایت شود.
چ: در فعالیت‌ها اصل جنسیت و علایق و نیازها و تفاوت‌های فردی و اجتماعی کودکان در نظر گرفته شود.

۵- محتوای فعالیت‌های آموزشی براساس دانش زبانی کودک تهیه و تدوین شوند.

توصیه‌ها:

الف: از انکار دانش زبان مادری کودک پرهیز شود زیرا زبان و فرهنگ زبان مادری پایه و مبنای خوبی برای آموزش فارسی است.
ب: ضمن ایجاد علاقه و نگرش مثبت به زبان فارسی، حرمت زبان مادری کودکان هم حفظ شود.
پ: به کارگیری زبان مادری مورد تحقیر و تمسخر قرار نگیرد.
ت: در مراحل اولیه آموزش می‌توان، از زبان مادری استفاده کرد ولی به تدریج زبان فارسی جای آن را می‌گیرد.

۶- محتوای آموزشی، فعالیت محور بوده و از همه رسانه‌ها و امکانات استفاده شود.

توصیه‌ها :

الف: از فعالیت‌های مختلفی هم‌چون نمایش، بازی، قصه، شعر، کاردستی، نقاشی، مکالمه و... استفاده شود.
ب: فعالیت‌های خودساخته و پیشنهاد شده توسط کودکان مورد تاکید است.
ت: انتخاب و اجرای فعالیت‌های آموزشی صرفاً به داخل کلاس محدود نباشد. از فضای خارج از کلاس نیز استفاده شود. اشیاء و پدیده‌های موجود در کلاس و خارج از کلاس محمل و رسانه خوبی برای آموزش هستند.
ث: از رسانه‌هایی مثل تصاویر، فیلم، نوار صوتی و تصویری به عنوان ابزار مناسب آموزش زبان استفاده شود.

ج : آموزش صرفاً کتاب محور نباشد.

۷- استفاده از اشعار و سرودها و کلام آهنگین در طول این دوره مورد تأکید است.

توصیه‌ها:

الف: از اشعار کودکانه که بیانگر دنیای کودکان هستند استفاده شود.

ب: اشعار فاقد عیوب فنی باشند.

پ: اشعار و سرودهای مورد استفاده کوتاه و دارای مضامین محدود باشند.

ت: شعرها مفاهیم عینی و صریح و موضوعات محیط اطراف زبان‌آموزان را بیان بکنند.

ج : از اجبار کودکان به حفظ نمودن اشعار خوداری شود.

۸- داستان از غنی‌ترین و مهم‌ترین فعالیت‌های آموزش زبان است.

توصیه‌ها:

الف: توالی رویدادها در داستان باید صریح و مشخص باشد.

ب: تعداد شخصیت‌های داستان محدود و روابط بین آنها هم ساده باشد.

پ: ترجمه داستان‌های رایج در فرهنگ بومی منبع خوبی برای زبان‌آموزی کودکان است.

ت: مفاهیم ساده، عینی و عاطفی در داستان‌ها گنجانده شوند.

ث: از نتیجه‌گیری‌های صریح اخلاقی پرهیز شود.

ج: در اوایل دوره زمان وقوع حوادث و رویدادهای داستان، گذشته، حال و آینده ساده باشد.

۹- محتوای آموزش به جز بهره‌گیری از آموزه‌های بومی و محلی، بر آموزه‌های دینی، ملی و بین‌المللی

نیز استوار است.

توصیه:

- علاوه بر داستان‌های بومی، ملی و مذهبی می‌توان از داستان‌های ملل دیگر نیز استفاده کرد.

اصول حاکم بر روش‌های یادگیری - یاددهی

۱- روشهای ایفای نقش، بحث و گفت‌وگو و بازی‌های آموزشی، محمل خوبی برای آموزش هستند.

توصیه‌ها:

الف: از ایفای نقش برای ایجاد توانش زبانی و ارتباطی استفاده کنید.

ب: واژگان و ساختارهای زبانی را می‌توان در قالب بازی‌های زبانی و اجرای نقش در فضایی مفرح، آموزش داد.

پ: بازی‌های آموزشی جنبه رقابتی نداشته باشد؛ بر اعلام برندگی و بازندگی تأکید نشود.

ت: از مفاهیم عینی، صریح و موضوعات محیط اطراف استفاده شود

ث: از گروه‌های کوچک در بحث و گفت‌وگو، بازی‌ها و نقش‌ها استفاده شود

۲- تکیه اصلی در آغاز آموزش، بر مهارت گوش دادن و توجه به دوره سکوت است .

توصیه‌ها:

الف: دوره سکوت به عنوان پدیده رایج در فرایند یادگیری زبان مورد توجه قرار گیرد.

ب: در آغاز آموزش با استفاده از جمله‌های امری و نشان دادن معنای آنها از طریق اجرای فعالیت‌ها می‌توان به کودکان کمک کرد.

پ: کودکان تا زمانی که احساس نیاز و آمادگی نکرده اند نباید به سخن گفتن وادار شوند. در این

صورت وقتی زمان سخن گفتن آن‌ها فرا برسد تعداد غلط‌های فاحش در گفتار آنها کمتر خواهد بود.

۳- فرآیند یادگیری زبان پیش از تولید آن با شنیدن گفتار معنادار و ارائه پاسخ‌های غیرزبانی معنادار آغاز می‌شود.

توصیه‌ها:

الف: در آغاز، با زبان آموزان ارتباط زبانی برقرار کنید ولی انتظار تولید زبانی نداشته باشید.

ب: از شیوه ***Total Physical Response***^۱ (پاسخ‌های غیرزبانی به رفتارهای زبانی) که موجب

تقویت درک شنیداری است استفاده شود بدون اینکه در طول دوره در کاربرد از این شیوه افراط شود.

پ: با استفاده از حرکات بدنی مفاهیم زبانی را دیداری کنید.

۴- زبان آگاهی تکیه‌گاه آموزش نباشد.

توصیه‌ها:

الف: از آموزش مستقیم زبان خودداری شود.

۱- شیوه **Total Physical Response** در اوائل قرن بیستم توسط جیمز اشتر زبانشناس انگلیسی با الهام از یادگیری زبان اول کودک در برخورد با والدین باوی در ماههای اولیه زندگی ابداع شد. در این شیوه معلم اطلاعات زبانی را بصورت دستور العمل‌هایی مثل: بلند شو، بیا اینجا و... در اختیار زبان آموزان قرار می‌دهد و زبان آموزان هم در واکنش به این اطلاعات زبانی آنها را تجزیه و تحلیل کرده و فعالیت مورد نظر را انجام می‌دهد.

ب: باشیوه‌های غیرمستقیم بر ارزش زبان فارسی صحنه گذاشته شود.

پ: از آموزش دستور زبان و آرایه توضیحات زبانی پرهیز شود.

ت: همانند فراگیری زبان مادری، آموزش بطور ناخودآگاه و طبیعی انجام شود.

ث: اصلاح خطاهای کودکان در جریان آموزش، به شیوه‌ای غیرمستقیم انجام شود. زیرا تولید نادرست واژه‌ها، ساختارها و جمله‌ها، پدیده‌ای طبیعی است و بروز خطا از سوی آنان امری اجتناب‌ناپذیر است. اصلاح غلط‌های آن‌ها به طور مستقیم نه تنها ضرورت ندارد بلکه مانع فرایند یادگیری است.

۵- فضای آموزشی دو سویه، فعال، بانشاط، پرتحرک، امن ولذت بخش باشد.

توصیه‌ها:

الف: به کلیه دانش آموزان فرصت شرکت درفعالیت‌ها داده شود.

ب: کودکان در اجرای فعالیت‌های آموزشی نقش محوری دارند و یادگیری آن‌ها از همدیگر مورد تأکید است. فعالیت‌های یادگیری درگروه‌های کوچک انجام شود.

پ: از پرسش‌های مداوم، مداخله آموزشی بیش از حد و تصحیح مداوم گفتار کودکان در کلاس پرهیز شود. نقش هدایتی معلم پررنگ گردد.

ت: به کودکان اجازه داده شود تا درباره خواسته‌ها و علائق‌شان صحبت کنند.

ث: توجه دقیق معلم به کودکان و تأیید سخنان آنان ضروری است.

ج: توجه به شیوه‌ها و سبک‌های متفاوت یادگیری ضروری است

ح: در فرایند آموزش، فضایی دیداری- شنیداری ایجاد کنید.

۶- برای تثبیت ساخت‌های درست زبان، از مثال‌ها و مصداق‌های متنوع و گوناگون استفاده شود..

توصیه: - ساخت‌های درست زبان در بافت‌های متنوع مطرح و تکرار شوند.

اصول حاکم بر ارزشیابی

۱- ارزشیابی در پیش‌دبستان بیشتر به صورت مستمر، غیررسمی و براساس اهداف زبان آموزی است.

توصیه‌ها:

الف: ارزشیابی، به صورت تدریجی و در فرایند دوره آموزشی انجام شود.

ب: ارزشیابی بیشتر به صورت مشاهده رفتار زبانی یا از طریق انجام کارهای عملی و به صورت شفاهی است.

پ: از شیوه تی پی آر، برای ارزشیابی توانش درکی زبان آموزان استفاده شود.

۳- پاسخ‌های غیرزبانی به رفتارهای زبانی (در بند ب شماره ۳ اصول حاکم بر روش‌ها)

۲- هدف از ارزشیابی کسب اطلاع از میزان دانش و توانش زبان فارسی، بهبود کیفیت یاددهی- یادگیری و شناسایی ضعف‌ها و کاستی‌هاست.

توصیه‌ها:

الف: در ارزشیابی به ویژگی‌های کودکان توجه شود. پیشرفت رفتار زبانی هر کودک با خودش مقایسه شود و از مقایسه آن‌ها با یکدیگر خودداری شود.

ب: ارزشیابی، ابزاری در خدمت آموزش و فرصتی برای تقویت آموخته‌هاست.

۳- ارزشیابی به‌طور غیرمستقیم و بدون آگاهی کودک انجام گیرد.

توصیه‌ها:

الف: ارزشیابی را به‌عنوان بخشی از فعالیت آموزش در نظر بگیرید و از اختصاص زمان خاص به آن خودداری کنید.

ب: آگاهی زبان آموزان از ارزشیابی باعث نگرانی آنها شده و مانع از به‌کارگیری دانش زبانی‌شان می‌شوند.

پ: در جریان ارزشیابی خطاهای زبان‌آموزان به شیوه‌ای غیرمستقیم تصحیح شوند.

۴- ارزشیابی نیز همانند آموزش، فعالیت محور باشد.

توصیه‌ها:

الف: در حین انجام فعالیت‌های آموزشی، ارزشیابی انجام شود.

ب: از حس‌های مختلف و فرایندهای مختلف ذهنی کودکان استفاده شود.

پ: در ابتدای آموزش، تأکید ارزشیابی بیشتر، بر درک زبان است تا تولید آن.

ت: در بعد تولید زبان از زبان‌آموزان بخواهید درباره اشیا، مسائل و مطالب محیط اطراف صحبت کنند. واژگان را نیز بدین صورت ارزشیابی نمایید.

ث: در بخش افعال زبان، فعل‌های کنشی بیشتر مورد تأکید هستند.

ویژگی‌های مربیان زبان آموزی در مناطق دوزبانه (علاوه بر صلاحیت‌های عمومی)

- ۱- به روش‌ها و فنون آموزش زبان دوم آشنا باشند.
- ۲- با ویژگی‌های کودکان و نحوه یادگیری آنان آشنا باشند.
- ۳- با ماهیت زبان، اصول و نظریه‌های آن و نیز عوامل روانشناختی مؤثر در یادگیری زبان آشنا باشند.
- ۴- به زبان فارسی و گویش محلی آشنا باشند.
- ۵- از توانایی لازم برای ایجاد نگرش مثبت به زبان فارسی در میان کودکان و خانواده آنان برخوردار باشند.
- ۶- با راهنمای تفصیلی برنامه زبان آموزی در مناطق دوزبانه آشنا باشند.
- ۷- در انجام فعالیت‌های یاددهی - یادگیری، از مهارت کافی برخوردار باشند.